

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

24 février 2023

**EXAMEN
DES RAPPORTS FINANCIERS
SUR LA COMPTABILITÉ DES PARTIS
POLITIQUES ET
DE LEURS COMPOSANTES**

(exercice 2021)

Rapport

fait au nom de la Commission
de Contrôle des dépenses électorales et
de la Comptabilité des partis politiques
par
MM. Ahmed Laaouej et Dieter Vanbesien

SOMMAIRE**Pages**

I. Introduction.....	3
II. Calendrier.....	5
III. Aperçu des activités de contrôle concernant l'exercice 2021.....	6
IV. Discussion et votes.....	7
V. Avis de la Cour des comptes.....	36
VI. Réaction des partis politiques.....	65

Voir:

Doc 55 **2799/ (2021/2022)**:
001 à 003: Rapports.

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

24 februari 2023

**ONDERZOEK
VAN DE FINANCIËLE VERSLAGEN
OVER DE BOEKHOUDING
VAN DE POLITIEKE PARTIJEN EN
HUN COMPONENTEN**

(boekjaar 2021)

Verslag

namens de Controlecommissie
betreffende de verkiezingsuitgaven en
de Boekhouding van de politieke partijen
uitgebracht door
de heren **Ahmed Laaouej en Dieter Vanbesien**

INHOUD**Blz.**

I. Inleiding.....	3
II. Tijdschema.....	5
III. Overzicht van de onderzoekswerkzaamheden betreffende het boekjaar 2021.....	6
IV. Bespreking en Stemmingen.....	7
V. Advies van het Rekenhof.....	8
VI. Reacties van de politieke partijen.....	65

Zie:

Doc 55 **2799/ (2021/2022)**:
001 tot 003: Verslagen.

08971

**Composition de la commission à la date de dépôt du rapport/
Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag**
Président/Voorzitter: Eliane Tillieux

A. — Titulaires / Vaste leden:

N-VA	Sander Loones, Wim Van der Donckt, Valerie Van Peel
Ecolo-Groen	Laurence Hennuy, Dieter Vanbesien, Gilles Vanden Burre
PS	Jean-Marc Delizée, André Flahaut, Ahmed Laaouej
VB	Frank Troosters, Tom Van Grieken
MR	Mathieu Bihet, Vincent Scourneau
cd&v	Jan Briers
PVDA-PTB	Raoul Hedebouw
Open Vld	Robby De Caluwé
Vooruit	Melissa Depraetere

B. — Suppléants / Plaatsvervangers:

Christoph D'Haese, Kathleen Depoorter, Frieda Gijbels, Koen Metsu
N ., Kristof Calvo, Wouter De Vriendt, Marie-Colline Leroy
N ., Sophie Thémont, Eric Thiébaud
Nathalie Dewulf, Erik Gilissen, Reccino Van Lommel
Christophe Bombled, Emmanuel Burton, Michel De Maegd
Wouter Beke, Servais Verherstraeten
Peter Mertens, Thierry Warmoes
Maggie De Block, Christian Leysen
Vicky Reynaert, Joris Vandenbroucke

N-VA	: Nieuw-Vlaamse Alliantie
Ecolo-Groen	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
PS	: Parti Socialiste
VB	: Vlaams Belang
MR	: Mouvement Réformateur
cd&v	: Christen-Democratisch en Vlaams
PVDA-PTB	: Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique
Open Vld	: Open Vlaamse liberalen en democraten
Vooruit	: Vooruit
Les Engagés	: Les Engagés
DéFI	: Démocrate Fédéraliste Indépendant
INDEP-ONAFH	: Indépendant - Onafhankelijk

Abréviations dans la numérotation des publications:		Afkorting bij de nummering van de publicaties:	
DOC 55 0000/000	Document de la 55 ^e législature, suivi du numéro de base et numéro de suivi	DOC 55 0000/000	Parlementair document van de 55 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA	Questions et Réponses écrites	QRVA	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV	Version provisoire du Compte Rendu Intégral	CRIV	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV	Compte Rendu Analytique	CRABV	Beknopt Verslag
CRIV	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)	CRIV	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaalde beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN	Séance plénière	PLEN	Plenum
COM	Réunion de commission	COM	Commissievergadering
MOT	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT	Moties tot besluit van interpellaties (beigegekleurig papier)

I. — INTRODUCTION

La Chambre des représentants accorde, pour chaque parti politique qui est représenté à la Chambre des représentants par au moins un parlementaire, une dotation à l'asbl que le parti a désignée à cet effet¹.

Pour pouvoir bénéficier de cette dotation, chaque parti doit inclure dans ses statuts ou dans son programme une disposition par laquelle il s'engage à respecter dans l'action politique qu'il entend mener, et à faire respecter par ses différentes composantes et par ses mandataires élus, au moins les droits et les libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950 et approuvée par la loi du 13 mai 1955, et par les protocoles additionnels à cette convention en vigueur en Belgique².

La dotation annuelle totale allouée à chaque parti politique est composée des montants suivants³:

1° un montant forfaitaire de 125.000 euros. Ce montant est majoré de 50.000 euros si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁴;

2° un montant supplémentaire de 2,5 euros par vote valable exprimé, qu'il s'agisse d'un vote de liste ou d'un vote nominatif, émis sur les listes de candidats reconnues par le parti politique lors de la dernière élection législative en vue du renouvellement intégral de la Chambre des représentants. Ce montant est majoré de 1,00 euro par vote valable exprimé pour l'élection de la Chambre des représentants si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁵.

L'obtention d'une dotation implique que le conseil d'administration de l'asbl qui perçoit la dotation établit chaque année un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes.

La comptabilité des partis politiques et de leurs composantes ainsi que le rapport financier sont établis avant la fin de chaque année civile dans le respect:

¹ Articles 15 et 22 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques.

² Article 15bis de la loi du 4 juillet 1989.

³ Article 16, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

⁴ Afin de constater qu'au moins un membre du Sénat appartient au même parti politique, au moins un membre de ce parti au sein du Sénat est tenu de le confirmer par lettre adressée au président de la Chambre des représentants. La majoration reste applicable jusqu'au prochain renouvellement intégral ou partiel du Sénat: article 16, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

⁵ Voir note précédente.

I. — INLEIDING

De Kamer van volksvertegenwoordigers verleent, per politieke partij die in de Kamer door ten minste één parlements lid vertegenwoordigd is, een dotatie aan de vzw die daartoe door de betrokken partij wordt aangewezen¹.

Om aanspraak te kunnen maken op deze dotatie, moet een partij, in haar statuten of haar programma een bepaling opnemen waarbij zij zich ertoe verbindt om in haar politieke actie ten minste de rechten en vrijheden, zoals gewaarborgd door het bij de wet van 13 mei 1955 bekrachtigde Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 en door de in België van kracht zijnde aanvullende protocollen bij dit Verdrag, in acht te nemen en door haar diverse geledingen en verkozen mandatarissen te doen in acht nemen².

De totale jaarlijkse dotatie voor elke politieke partij is samengesteld uit de volgende bedragen³:

1° een forfaitair bedrag van 125.000 euro. Dit bedrag wordt verhoogd met 50.000 euro indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort⁴;

2° een aanvullend bedrag van 2,5 euro per geldig uitgebrachte stem, ongeacht of het een lijststem dan wel een naamstem is, op de door de politieke partij erkende kandidatenlijsten bij de laatste wetgevende verkiezing tot de gehele vernieuwing van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Dit bedrag wordt verhoogd met 1 euro per geldig uitgebrachte stem voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort⁵.

Het verkrijgen van een dotatie impliceert dat de beheerraad van de vzw die de dotatie ontvangt, elk jaar een financieel verslag opstelt over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten.

De boekhouding van de politieke partijen en van hun componenten alsmede het financieel verslag worden opgemaakt voor het einde van elk kalenderjaar met inachtneming van:

¹ Art. 15 en 22 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen.

² Art. 15bis van de wet van 4 juli 1989.

³ Art. 16, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁴ Om vast te stellen dat minstens een lid in de Senaat tot dezelfde politieke partij behoort, dient minstens één lid van deze partij in de Senaat dit bij brief aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers te bevestigen. De verhoging blijft van toepassing tot de volgende gehele of gedeeltelijke vernieuwing van de Senaat: art. 16, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁵ Zie vorige noot.

1° du livre III, titre 3, chapitre 2 du Code de droit économique, à l'exception de l'article III.85;

2° des articles 4, 5 et 8 de l'arrêté royal du 21 octobre 2018 portant exécution des articles III.82 à III.95 du Code de droit économique;

3° du plan comptable spécifique à utiliser par les partis politiques et leurs composantes, arrêté par la Commission de contrôle;

4° du schéma des comptes annuels consolidés des partis politiques et du schéma des comptes annuels de leurs composantes, qui sont arrêtés par la Commission de contrôle;

5° des dispositions suivantes de l'arrêté royal du 29 avril 2019 portant exécution du Code des sociétés et des associations, conformément aux schémas visés au 4°:

a) livre 3, titre 1er, chapitres 1 à 3;

b) livre 3, titre 2, chapitre 1er, section 2, sous-section 4 et chapitre 2, section 4, sous-sections 2 et 3;

c) livre 3, titre 3, chapitre 1er, section 2, sous-section 5 et chapitre 2⁶.

Conformément à l'article 24 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques a établi un nouveau modèle du rapport financier concernant les comptes annuels des partis politiques. Ce nouveau modèle a été publié au *Moniteur belge* du 18 décembre 2020 et remplace le modèle qui a été publié au *Moniteur belge* du 4 mars 2016. Le nouveau modèle est d'application à partir du 1er janvier 2021.

⁶ Art. 23, § 1er, deuxième alinéa de la loi du 4 juillet 1989, remplacé par la loi du 16 décembre 20, *Moniteur belge* du 18 décembre 2020.

1° boek III, titel 3, hoofdstuk 2, van het Wetboek van economisch recht, met uitzondering van artikel III.85;

2° de artikelen 4, 5 en 8 van het koninklijk besluit van 21 oktober 2018 betreffende de toepassing van de artikelen III.82 tot III.95 van het Wetboek van economisch recht;

3° het door de politieke partijen en hun componenten te gebruiken specifieke rekeningenstelsel vastgesteld door de Controlegcommissie;

4° het schema van de geconsolideerde jaarrekening van de politieke partijen en het schema van de jaarrekening van hun componenten die zijn vastgesteld door de Controlegcommissie;

5° de volgende bepalingen van het koninklijk besluit van 29 april 2019 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen in overeenstemming met de in de bepaling onder 4° bedoelde schema's:

a) boek 3, titel 1, hoofdstukken 1 tot 3;

b) boek 3, titel 2, hoofdstuk 1, afdeling 2, onderafdeling 4 en hoofdstuk 2, afdeling 4, onderafdelingen 2 en 3;

c) boek 3, titel 3, hoofdstuk 1, afdeling 2, onderafdeling 5 en hoofdstuk 2⁶.

De Controlegcommissie voor de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen heeft, overeenkomstig artikel 24 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen en artikel 11 van haar huishoudelijk reglement (*Belgisch Staatsblad* van 4 maart 2016), een nieuw model van financieel verslag over de jaarrekeningen van de politieke partijen en hun componenten vastgesteld. Dit nieuwe model is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 18 december 2020 en vervangt het model dat bekendgemaakt is in het *Belgisch Staatsblad* van 4 maart 2016. Het nieuwe model is van toepassing vanaf 1 januari 2021.

⁶ Art. 23, § 1, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989, vervangen bij de wet van 16 december 2020, *Belgisch Staatsblad* van 18 december 2020.

II. — CALENDRIER⁷

La procédure de contrôle concernant les rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes se déroule selon un calendrier précis:

- Clôture de l'exercice

31 décembre de l'exercice (en l'occurrence 2021): les partis politiques et leurs composantes clôturent leurs comptes.

- Rapport financier et rapport du réviseur d'entreprises

Le conseil d'administration de l'ASBL désignée par chaque parti pour recevoir la dotation publique établit un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes⁸. L'assemblée générale de l'ASBL désigne ensuite un réviseur d'entreprises, qui établit un rapport sur le rapport financier⁹.

- Publication des rapports

Au plus tard le 30 juin qui suit l'exercice: les partis envoient leur rapport au président de la Chambre des représentants, qui veille à ce que ces rapports soient publiés sans délai dans les documents parlementaires¹⁰.

- Avis de la Cour des comptes

Après le 30 juin, le président de la Chambre transmet sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires dans lesquels ces rapports ont été publiés, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

La Cour des comptes doit rendre cet avis dans un délai de trois mois¹¹.

- Décision de la Commission de contrôle

La Commission de contrôle peut approuver le rapport sans observations, l'approuver en mentionnant ses observations ou le rejeter. Lorsque la Commission

II. — TIJDSHEMA⁷

De controleprocedure betreffende de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten verloopt volgens een strak tijdschema:

- Afsluiting boekjaar

31 december van het boekjaar (*in casu* 2021): de politieke partijen en hun componenten sluiten hun rekeningen af.

- Financieel verslag en verslag bedrijfsrevisor

De beheerraad van de vzw die elke partij heeft aangewezen om de overheidsdotatie te ontvangen stelt een financieel verslag op over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten⁸. Daarna wijst de algemene vergadering van de vzw een bedrijfsrevisor aan. Deze stelt een verslag op over het financieel verslag⁹.

- Publicatie van de verslagen

Uiterlijk op 30 juni na het boekjaar: de partijen zenden hun verslag aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, die zorg draagt voor de onverwijde publicatie in de parlementaire stukken¹⁰.

- Advies van het Rekenhof

Na 30 juni zendt de Kamervoorzitter onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de parlementaire stukken waarin deze verslagen gepubliceerd zijn, bij een ter post aangetekende brief naar het Rekenhof, met de opdracht een advies uit te brengen over de juistheid en volledigheid van deze verslagen.

Het Rekenhof moet dit advies uitbrengen binnen drie maanden¹¹.

- Beslissing van de Controlecommissie

De Controlecommissie kan het verslag zonder opmerkingen goedkeuren, het verslag goedkeuren met vermelding van haar opmerkingen of het verslag afkeuren.

⁷ Les délais fixés dans ce calendrier ne sont pas prescrits sous peine de nullité. Ce ne sont pas non plus des délais fixes: ils peuvent être interrompus et suspendus: art. 1er, 4°, et art. 24 de la loi du 4 juillet 1989; art. 11, alinéas 2 et 3, des statuts de la Commission de contrôle: DOC 54 1519/001 et MB, 4 mars 2016; rapport Temmerman et Wilmès, DOC 54 1113/001, 12 et rapport Clarinval et Van Biesen, DOC 54 1072/003, 14.

⁸ Art. 23, § 1er, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

⁹ Art. 23, § 2, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁰ Art. 24, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

¹¹ Art. 1er, 4°, alinéa 2, et art. 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

⁷ De in dit schema bepaalde termijnen zijn niet voorgeschreven op straffe van nietigheid. Het zijn evenmin vaste termijnen: zij kunnen worden gestuit en geschorst: art. 1, 4° en art. 24, wet 4 juli 1989; art. 11, tweede en derde lid van de statuten van de Controlecommissie: DOC 54 1519/001 en BS, 4 maart 2016; verslag-Temmerman en Wilmès, DOC 54 1113/001, 12 en verslag-Clarinval en Van Biesen, DOC 54 1072/003, 14.

⁸ Art. 23, § 1, eerste lid, wet 4 juli 1989.

⁹ Art. 23, § 2, wet 4 juli 1989.

¹⁰ Art. 24, eerste lid, wet 4 juli 1989.

¹¹ Art. 1, 4°, tweede lid, en art. 24, tweede lid, wet 4 juli 1989.

de contrôle approuve un rapport en mentionnant des observations ou le rejette, elle peut infliger une sanction¹².

La Commission de contrôle prend cette décision dans les 135 jours à compter du 1er juillet qui suit l'exercice¹³. Ce délai est suspendu par l'examen de la Cour des comptes et pendant une période de vacances parlementaires¹⁴.

Les délais applicables pour l'exercice des compétences de la Commission de contrôle sont interrompus lors de la dissolution de la Chambre des représentants. Les nouveaux délais commencent à courir dès l'installation de la commission.¹⁵

III. — APERÇU DES ACTIVITÉS DE CONTRÔLE CONCERNANT L'EXERCICE 2021

Les douze partis politiques qui ont reçu une dotation publique durant l'exercice comptable 2021 ont transmis leur rapport financier à la présidente de la Commission de contrôle pour le 30 juin 2022 (c'est-à-dire dans les six mois de la clôture des comptes).

Les rapports financiers ont été publiés dans les documents parlementaires le 29 juin 2022¹⁶.

Par lettre du 8 juillet 2022, la présidente de la Commission de contrôle a sollicité l'avis de la Cour des comptes.

La Cour des comptes a rendu son avis le 28 septembre 2022¹⁷.

L'avis de la Cour des comptes a été transmis aux partis politiques, ceux-ci étant priés de communiquer leur point de vue sur cet avis pour le 15 décembre 2022 au plus tard. Tous les partis ont communiqué leur point de vue.

¹² Art. 24, alinéa 3, et art. 25, §§ 2 et 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹³ Art. 24, alinéa 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁴ Art. 24, alinéa 2, et art. 1er, 4°, alinéa 5, de la loi du 4 juillet 1989. Le délai est également suspendu pendant une période de vacances parlementaires.

¹⁵ Art. 1, 4°, alinéa 4, et art. 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁶ DOC 55 2799/001 à 3.

¹⁷ Le délai de 135 jours a été suspendu du 8 juillet au 28 septembre 2022 (examen par la Cour des comptes) et du 8 août au 9 octobre inclus (vacances parlementaires, v. DOC 55 0082/005).

Wanneer de Controlecommissie een verslag goedkeurt met opmerkingen of afkeurt, kan zij een sanctie opleggen¹².

De Controlecommissie neemt deze beslissing binnen 135 dagen te rekenen vanaf 1 juli na het boekjaar¹³. Deze termijn wordt geschorst door het onderzoek van het Rekenhof en tijdens een parlementaire recesperiode¹⁴.

Wanneer de Kamer van volksvertegenwoordigers ontbonden wordt, worden de voor de uitoefening van de bevoegdheden van de Controlecommissie gestelde termijnen gestuit. De nieuwe termijnen beginnen te lopen vanaf de installatie van de commissie¹⁵.

III. — OVERZICHT VAN DE ONDERZOEKSWERKZAAMHEDEN BETREFFENDE HET BOEKJAAR 2021

De twaalf politieke partijen die tijdens het boekjaar 2021 een overheidsdotatie hebben ontvangen, hebben hun financieel verslag aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, die van rechtswege voorzitter is van de Controlecommissie, bezorgd voor 30 juni 2022 (t.t.z. binnen zes maanden na het afsluiten van de rekeningen).

De financiële verslagen zijn gepubliceerd in de parlementaire stukken op 29 juni 2022¹⁶.

Bij brief van 8 juli 2022 heeft de voorzitter van de Controlecommissie het advies van het Rekenhof gevraagd.

Het Rekenhof heeft zijn advies gegeven op 28 september 2022¹⁷.

Dit advies is aan de politieke partijen bezorgd met de vraag schriftelijk te reageren tegen 15 december 2022. Alle partijen hebben dit gedaan. Een overzicht van de reacties wordt opgenomen.

¹² Art. 24, derde lid, en art. 25, §§ 2 en 3, wet 4 juli 1989.

¹³ Art. 24, derde lid, wet 4 juli 1989.

¹⁴ Art. 24, tweede lid en art. 1, 4°, vijfde lid, wet 4 juli 1989.

¹⁵ Art. 1, 4°, vierde lid, en art. 24, tweede lid, wet 4 juli 1989.

¹⁶ DOC 55 2799/001 tot 3.

¹⁷ De termijn van 135 dagen binnen welke de Controlecommissie een beslissing moet nemen is m.a.w. geschorst van 8 juli tot 28 september 2022. Deze schorsing is nog verlengd door het parlementaire zomerreces (van 8 augustus tot en met 9 oktober 2022, zie DOC 55 0082/005).

IV. — DISCUSSION ET VOTES

Au cours de la réunion du 7 février 2023, les quinze membres présents approuvent à l'unanimité les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2021).

M. Gunther Vanden Eynde, expert, renvoie à la page 25 du rapport de la Cour des comptes. En ce qui concerne le parti Groen, la Cour des comptes constate que le total des produits sur activités courantes et des charges sur activités courantes ne comprennent pas les montants des autres contributions des entités liées consolidées et des dotations aux entités liées consolidées. Comme les deux montants sont en principe identiques dans le cadre de la consolidation et que les montants réciproques s'annulent mutuellement lors de la consolidation, il est préférable d'indiquer "0" sous ces rubriques.

M. Vanden Eynde fait ensuite remarquer que les jeunes Ecolo sont repris dans le périmètre de consolidation de ce parti. Il estime que la composante jeunesse d'un parti n'a pas sa place dans le périmètre de consolidation.

L'orateur formule une observation similaire en ce qui concerne Les Engagés. En effet, l'asbl Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation, qui est subventionnée par la Communauté française, est incluse dans le périmètre de consolidation de ce parti. L'orateur ne comprend pas quels sont les liens avec le parti qui pourraient justifier l'intégration de cette asbl dans le périmètre de consolidation.

Mme Laurence Hennuy (Ecolo-Groen) formule une remarque fondamentale. Eu égard à la façon dont les rapports financiers sont élaborés à l'heure actuelle, il est impossible d'opérer une véritable comparaison entre les partis. Il n'y a aucune clarté quant aux dépenses. L'intervenante estime que la Chambre devrait élaborer un cadre comptable permettant une meilleure comparaison entre les partis.

Les rapporteurs,

Ahmed Laaouej
Dieter Vanbesien

La présidente,

Eliane Tillieux

IV. — BESPREKING EN STEMMINGEN

Tijdens de vergadering van 7 februari 2023 keuren de 15 aanwezige leden de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2021) eenparig goed.

De heer Gunther Vanden Eynde, expert, verwijst naar blz. 25 van het verslag van het Rekenhof. Bij de partij GROEN merkt het Rekenhof op dat het totaal van de opbrengsten uit de gewone werking en het totaal van de kosten voor de gewone werking niet de bedragen bevatten van respectievelijk de andere bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten en de dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten. Daar de beide bedragen bij de consolidatie in principe gelijk zijn aan elkaar en dat de wederkerige bedragen bij de consolidatie elkaar opheffen, wordt voor deze rubrieken bij voorkeur "nul" ingevuld.

De heer Vanden Eynde stelt verder dat bij Ecolo de jongerenpartij wordt opgenomen in de consolidatiekring. De spreker wijst erop dat een jongerenpartij niet in de consolidatiekring thuis hoort.

De spreker heeft voor Les Engagés eenzelfde opmerking. In de consolidatiekring is een vzw Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation opgenomen die een subsidie ontvangt van de Franse Gemeenschap. Het is voor de spreker niet duidelijk wat de link met de partij is om in de consolidatiekring opgenomen te worden.

Mevrouw Laurence Hennuy (Ecolo-Groen) maakt een opmerking van fundamentele aard. De huidige vorm waarin de financiële verslagen worden opgesteld laat geen werkelijke vergelijking tussen de partijen toe. Men heeft geen zicht op de uitgaven. De spreekster stelt dat de Kamer werk moet maken van een boekhoudkundig kader dat toelaat partijen beter met elkaar te vergelijken.

De rapporteurs,

Ahmed Laaouej
Dieter Vanbesien

De voorzitter,

Eliane Tillieux

V. —ADVIES VAN HET REKENHOF/
V. — AVIS DE LA COUR DES COMPTES

Advies van het Rekenhof
betreffende de financiële
verslagen over de boekhouding
van de politieke partijen en hun
componenten (Boekjaar 2021)

Verslag goedgekeurd in de algemene vergadering van het Rekenhof van 28 september 2022

INLEIDING

1 Voorwerp en wettelijke grondslag van het advies

Met een brief van 8 juli 2022 heeft de voorzitter van de Controlegecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen van de Kamer van volksvertegenwoordigers (hierna de Controlegecommissie), de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2021¹ toegezonden aan het Rekenhof met de vraag binnen een termijn van drie maanden een advies te bezorgen over de juistheid en de volledigheid van die verslagen.

Krachtens artikel 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, gewijzigd door de wet van 6 januari 2014 (hierna de wet van 4 juli 1989), zendt de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers *"onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de in het eerste lid bedoelde parlementaire stukken, bij een ter post aangetekende brief, naar het Rekenhof met de opdracht om, met toepassing van artikel 1, 4°, derde lid, binnen drie maanden, een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van deze verslagen. Het Rekenhof kan daarbij bijkomende inlichtingen vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling."*

In zijn eerste advies van 6 augustus 2003 over de financiële verslagen met betrekking tot het boekjaar 2002² heeft het Rekenhof het wettelijke kader van zijn optreden gepreciseerd.

In het kader van zijn adviesverlening over de financiële verslagen van de politieke partijen heeft de wet van 6 januari 2014 tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 drie van de controlemodaliteiten van het Rekenhof gewijzigd:

- Artikel 28, 3°, verlengt de termijn voor de controle van de financiële verslagen van één naar drie maanden.
- Artikel 28, 4°, bepaalt dat het Rekenhof bijkomende inlichtingen kan vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling.
- Artikel 31 bepaalt dat de balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partijen worden opgesteld volgens het schema vastgelegd door de Controlegecommissie.

Krachtens de artikelen 3 en 6 van de wet van 11 juni 2015 tot wijziging van de voornoemde wet van 4 juli 1989, zijn deze drie bepalingen voor het eerst van toepassing voor de financiële verslagen over het boekjaar 2015. Op 9 december 2015 werd door de Controlegecommissie een nieuw model voor de financiële verslagen vastgelegd in bijlage 1 van het huishoudelijk reglement³ (model 2016⁴). De voornaamste wijzigingen in vergelijking met het vorige model (model 2010⁵) werden opgelijst in het advies van het Rekenhof betreffende de financiële

¹ DOC 55 2799/001 t.e.m. 003.

² DOC 51 0021/003, p. 18 en 19.

³ DOC 54 1519/001.

⁴ BS 4 maart 2016, p. 15984.

⁵ BS 15 juli 2010 - Ed. 2, p. 46582.

verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2015⁶.

In het Belgisch Staatsblad van 18 december 2020 werden twee documenten gepubliceerd die het toepasselijke wettelijke en reglementaire kader inzake het voeren van een boekhouding en de financiële verslaggeving voor politieke partijen respectievelijk hebben gespecificeerd en vernieuwd:

- De wet van 16 december 2020 tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen wat het financieel verslag betreft;
- Het bericht van 18 december 2020 van de Controlecommissie voor de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen betreffende de vaststelling van een nieuw model van financieel verslag over de jaarrekeningen van de politieke partijen en hun componenten (model 2020). Het nieuwe model is van toepassing vanaf 1 januari 2021.

De wet van 16 december 2020, noch het bericht van 18 december 2020 hebben de controlemodaliteiten van het Rekenhof of de draagwijdte ervan gewijzigd.

In zijn advies betreffende de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2020 werden de implicaties van deze twee documenten door het Rekenhof geduid en, waar nodig, werden in het betrokken advies de verschillen aangegeven t.o.v. de voorheen van toepassing zijnde boekhoudwetgeving en financiële verslaggeving.

Het voorliggend advies betreffende de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2021 refereert niet langer naar de voorheen toepasselijke wetgeving en financieel model. Het bevat de weerslag van de opdracht van het Rekenhof om een advies uit te brengen over de "juistheid en volledigheid" van de financiële verslagen in het licht van de heersende wetgeving, rekening houdend met de beperkte draagwijdte van de controlebevoegdheid van het Rekenhof, en van de conformiteit van deze financiële verslagen met het van toepassing zijnde model van financieel verslag (model 2020).

2 Vragen om bijkomende inlichtingen vanwege het Rekenhof

De van toepassing zijnde wettelijke bepalingen maken geen gewag van de openbaarheid die moet worden gegeven aan de vragen om bijkomende inlichtingen die het Rekenhof in voorkomend geval kan richten aan de politieke partijen, of aan de door de partijen geformuleerde antwoorden. Het Rekenhof opteerde ervoor om de partijen individueel te benaderen, zonder te vermelden welke vragen aan andere partijen werden gesteld (behalve in geval van vragen die alle politieke partijen aanbelangen).

⁶ DOC 54 1959/005, p. 10 en 11.

De vragen om bijkomende inlichtingen zijn als volgt gestructureerd:

1. Vragen gericht aan alle politieke partijen
2. Vragen over de rekeningen van één of meer componenten van de partij
3. Vragen over de geconsolideerde rekeningen van de partij

Rekening houdend met de gegevens die beschikbaar zijn in de parlementaire stukken, heeft de controle van de financiële verslagen van het jaar 2021 van de politieke partijen, net zoals voorgaande boekjaren, betrekking op de vormelijke aspecten (Deel 1) en financiële aspecten (Deel 2). Het Rekenhof spreekt zich dus niet uit over de geldigheid en de werkelijkheid van de onderliggende verrichtingen aangezien het geen toegang heeft tot de verantwoordingsstukken. De antwoorden op vragen die specifiek tot één partij zijn gericht, worden naargelang het onderwerp verwerkt in deel 1 of deel 2 van het advies met de vermelding "(bijkomende inlichting)".

De antwoorden op de vragen gericht aan alle politieke partijen, komen, in voorkomend geval, aan bod in deel 3 van het advies van het Rekenhof. Deze vragen zijn voornamelijk bedoeld om informatie te vergaren die het Rekenhof in staat stelt om aanbevelingen te formuleren met het oog op een betere vergelijkbaarheid van de financiële verslagen van de verschillende politieke partijen. De vragen zijn identiek voor alle partijen. De in het kader van deze rubriek ontvangen antwoorden worden anoniem in het advies van het Rekenhof verwerkt tenzij vaststellingen af te leiden uit de gepubliceerde financiële verslagen de anonimiteit opheffen. In het kader van het onderzoek van de financiële verslagen met betrekking tot het boekjaar 2021 werd geen gezamenlijke vraag aan de politieke partijen gesteld.

3 Uitvoering van de door het Rekenhof in vorige adviezen geformuleerde aanbevelingen

- 1 In zijn advies betreffende de financiële verslagen over het boekjaar 2019⁷ heeft het Rekenhof in extenso een overzicht gegeven van de diverse aanbevelingen die het sedert zijn advies betreffende de financiële verslagen over het boekjaar 2015 de voorbije jaren had geformuleerd.
- 2 Sommige van de in het advies over de financiële verslagen over boekjaar 2019 exhaustief opgesomde opmerkingen en aanbevelingen van het Rekenhof werden door het sedert 18 december 2020 gewijzigde wettelijke en reglementaire kader inzake boekhouding en verslaggeving verholpen in tegenstelling tot andere opmerkingen die niet werden weggewerkt. Derhalve zouden in het verleden opgeworpen problematieken en/of opmerkingen, afhankelijk van de (praktische) invulling die de partijen eraan geven, nog aan bod kunnen komen in de toekomstige adviezen van het Rekenhof. In zijn advies betreffende de financiële verslagen over het boekjaar 2020⁸ heeft het Rekenhof hiervan melding gemaakt.
- 3 Het parlementaire document betreffende het onderzoek, door de Controlecommissie, van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2020⁹ vermeldt dat "op voorstel van de Voorzitster de Controlecommissie beslist

⁷ DOC 55 1384/006, p. 40 t.e.m. 43.

⁸ DOC 55 2076/005, p. 11-12 en p. 39.

⁹ DOC 55 2076/005.

de aanbevelingen die het Rekenhof geformuleerd heeft in zijn advies van 1 oktober 2021¹⁰, te verzenden naar de werkgroep "politieke partijen"¹¹. Zoals de Controlegecommissie aangeeft in het betreffende parlementaire document¹² hebben alle politieke partijen schriftelijk geantwoord op de voor hen van belang zijnde opmerkingen geformuleerd in het advies van het Rekenhof over de financiële verslagen over het boekjaar 2020. Met het oog op verduidelijking zal in voorliggend verslag meer duiding worden gegeven in de mate dat betreffende opmerking nog pertinent is. Er wordt nog meegegeven dat sommige partijen ingevolge een opmerking van het Rekenhof gecorrigeerde rekeningen, hetzij voor één bepaalde component [CD&V], hetzij voor alle componenten en de geconsolideerde [ECOLO], hebben ingediend bij de Controlegecommissie die deze mede heeft gepubliceerd in het parlementair document betreffende het onderzoek van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2020¹³. De antwoorden van de politieke partijen behoeven in het algemeen echter geen verdere commentaar.

¹⁰ Bedoeld wordt het advies betreffende de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2020.

¹¹ DOC 55 2076/005, p. 7.

¹² DOC 55 2076/005, p. 6.

¹³ DOC 55 2076/005, p. 73 e.v.

Deel 1 - Vormelijke aspecten

1 Conformiteit met het nieuwe model van financieel verslag

- 1.1 Voor het boekjaar 2021 heeft het Rekenhof geen anomalieën van materieel belang of grote tekortkomingen vastgesteld met betrekking tot de algemene structuur van de financiële verslagen.
- 1.2 De bijlage bij de wet van 4 juli 1989 geeft aan dat het financieel verslag ten minste volgende documenten omvat:
 1. Een document met de identificatie van de partij en haar componenten;
 2. De balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partij;
 3. De geconsolideerde rekening van de politieke partij en haar componenten;
 4. Een verslag van de bedrijfsrevisor.

Het nieuwe model 2020 herneemt deze vier documenten maar nummert ze niet allemaal, wat in vergelijking met het vorige model 2016 dat de vier documenten nummert, een verslechtering inhoudt en wat aanleiding kan geven tot een door de partijen gehanteerde afwijkende nummering of helemaal geen nummering, wat de lectuur van de financiële verslagen niet ten goede komt. Er zijn partijen die de nummering van het model 2020 geheel of deels volgen [Open Vld – cdH], die de nummering van het model 2016 volgen [N-VA – PS – MR – CD&V – PVDA-PTB – Ecolo – Groen], die geen nummering hanteren [Vlaams Belang], die de nummering van model 2016 volgen maar die de betrokken documenten als bijlage voegen bij het financieel verslag [DéFI] of die een verkeerde nummering volgen [Vooruit]. Het Rekenhof brengt zijn aanbeveling van vorig jaar in herinnering in de zin dat het model 2020 de vier voormelde documenten nummert en dat alle politieke partijen deze nummering moeten respecteren.

- 1.3 Alle partijen hanteren het nieuwe model 2020 van financieel verslag voor hun verslag over het boekjaar 2021. De partijen [PS – MR – Open Vld – Ecolo – Groen] voegen documenten en/of informatie toe die niet worden voorgeschreven door het model 2020, maar die wel kunnen bijdragen tot een goed begrip van de rekeningen.

2 Inleidende tekst van het financiële verslag en hoedanigheid van de ondertekenaar(s) van de financiële staten

- 2.1 Het wettelijke schema bepaalt dat de inleidende tekst van het financiële verslag wordt ondertekend door de persoon/personen toegelaten om de vzw te vertegenwoordigen die, krachtens artikelen 22 en 23 van de wet van 4 juli 1989, belast is met het opstellen van de financiële verslagen.

- 2.2 De inleidende tekst van het financiële verslag werd ondertekend door de bevoegde persoon/personen met uitzondering van één partij [PS] waar de tekst niet werd ondertekend door de bevoegde personen terwijl hun namen wel worden vermeld.
- 2.3 Bij de partijen [PS – Ecolo] wijkt de inleidende tekst van het financiële verslag (beperkt) inhoudelijk af van de tekst voorzien door het wettelijke schema. Bij de partij [DéFI] verschilt de inleidende tekst van de tekst voorzien door het model. Bij de partijen [MR – Groen] wordt de inleidende tekst aangevuld met andere informatie.

3 Bestaan van de identificatie- en financiële gegevens voor elk van de politieke partijen en hun componenten

- 3.1 Bij geen enkele partij ontbreken er identificatiegegevens of financiële gegevens.
- 3.2 Bij de partij [Open Vld] worden voor de component *Open Vld-Fractie Provincie Antwerpen* identificatiegegevens opgenomen maar geen financiële gegevens. Deze component werd vereffend in 2020¹⁴.

4 Naleving van de formele vereisten met betrekking tot de identificatiegegevens van de politieke partijen en hun componenten

- 4.1 Voor het boekjaar 2021 heeft het Rekenhof geen anomalie of tekortkoming van materieel belang vastgesteld wat de wijze betreft waarop het geheel van de politieke partijen heeft voldaan aan de formele vereisten inzake de identificatie van hun verschillende componenten. Het Rekenhof stelt vast dat voor de componenten opgericht onder de vorm van een feitelijke vereniging de juridische vormvereisten (geen formele statuten, geen formele beheerraad, enz.) veeleer beperkt zijn. Dit weerspiegelt zich in de heterogene invulling van de formele vereisten met betrekking tot de identificatiegegevens opgelegd door het model 2020 over de verschillende partijen heen. In tegenstelling tot de componenten opgericht onder de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk of een andere vennootschapsvorm waar de juridische vormvereisten bij wet zijn vastgelegd, zijn de formele vereisten met betrekking tot de identificatiegegevens zoals opgelegd door het model 2020 voor feitelijke verenigingen derhalve beperkt afdwingbaar. De onder punt 4.2 vermelde opmerkingen worden dan ook in de eerste plaats geïdentificeerd bij de componenten opgericht onder de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk of een andere rechtspersoon maar kunnen ook worden vastgesteld bij feitelijke verenigingen daar deze in principe moeten voldoen aan de formele vereisten opgelegd door het model 2020.
- 4.2 Zoals bij de vorige boekjaren worden in meer of mindere mate bij alle partijen diverse kleine formele tekortkomingen opgemerkt inzake de toevallige of systematische niet-vermelding van:
- het beroep van de leden van het beheersorgaan of de verwarring van het beroep met de functie in het beheersorgaan [PS - MR – Open Vld – Groen - cdH];

¹⁴ DOC 55 2076/002, p. 1187.

- de leden van het beheersorgaan [PS];
- het (volledige) adres van leden van het beheersorgaan [PS - MR - PVDA-PTB]; Ten aanzien van deze vereiste wijst het Rekenhof op de onduidelijkheid die er bestaat om al dan niet het volledige adres op te nemen. De Nederlandstalige versie van het model 2020 spreekt over “woonplaats” terwijl de Franstalige versie het woord “domicile” hanteert. Beide termen kennen een andere invulling: “woonplaats” refereert naar de gemeente of stad terwijl “domicile” of “domicilie” refereert naar het volledige adres. Het Rekenhof beveelt aan dat er ter zake duidelijkheid wordt gecreëerd.
- het nummer van het artikel van het statuut in verband met het maatschappelijk doel van de vzw's of het maatschappelijk doel zelf [PS - Open Vld - Groen - DéFI];
- de samenstelling van het controleorgaan op het niveau van de componenten [N-VA - PS - CD&V - Groen]. Doorgaans is het controleorgaan per partij en voor al haar componenten met het oog op het opstellen van de geconsolideerde rekening hetzelfde, waardoor het lijkt dat een vermelding van dat controleorgaan op het niveau van de componenten niet hoeft. De mogelijkheid bestaat evenwel dat een component een ander controleorgaan heeft dan het controleorgaan dat instaat voor de consolidatie. Daarom en omdat het model 2020 erin voorziet wordt aanbevolen steeds het controleorgaan te vermelden dat instaat voor de consolidatie en voor de component.

5 Naleving van de opgelegde schema's voor de presentatie van de gegevens met betrekking tot de rekeningen van de componenten en de geconsolideerde rekening

- 5.1 Het model 2020 bevat voor de componenten de nieuwigheid dat in de resultatenrekening de rubriek "XI Resultaat" voortaan verder wordt opgedeeld in twee subrubrieken "A. Aandeel van derden" en "B. Aandeel van de groep". Het model 2020 voorziet in de vakken van deze subrubrieken in kruisjes wat a priori doet vermoeden dat er geen invulling van bedragen wordt verwacht. Deze subrubrieken worden door de politieke partijen dan ook niet uniform benaderd:

- de partijen [N-VA - PS - Vlaams Belang - MR - Vooruit - Groen - cdH] voorzien in deze subrubrieken en vullen deze volledig of gedeeltelijk (blanco in plaats van "o") in;
- de partijen [CD&V - DéFI] voorzien in deze subrubrieken maar vullen geen bedragen in noch kruisjes;
- nog andere partijen [PVDA-PTB - Open Vld - Ecolo] volgen het model 2020 en voorzien in kruisjes.

Terwijl er a priori wordt verwacht dat er geen bedragen worden ingevuld, aangezien het model 2020 de betreffende vakken invult met kruisjes, beveelt het Rekenhof aan dat omtrent de invulling van deze twee subrubrieken duidelijkheid wordt gecreëerd en dat alle politieke partijen deze subrubrieken uniform benaderen.

- 5.2 In de voorstelling van tweetalige rekeningen [PVDA-PTB] wordt niet voorzien door het model 2020.

- 5.3 Het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening is de verantwoordelijkheid van de vzw bedoeld in artikel 22 van de wet van 4 juli 1989 wier nationaal nummer moet worden vermeld bij de geconsolideerde jaarrekening. Deze in artikel 22 bedoelde vzw verschilt van de andere in de consolidatiekring opgenomen vzw's die een eigen nationaal nummer hebben. Om verwarring te vermijden mag het nationaal nummer van de in artikel 22 bedoelde vzw enkel worden vermeld bij de geconsolideerde rekening en niet bij de rekeningen van de componenten. Het vermelden van het nationaal nummer van de vzw bedoeld in artikel 22 van de wet van 4 juli 1989 doorheen het volledige verslag, inclusief bij alle componenten, terwijl de vermelding volgens het model 2020 enkel wordt voorgeschreven bij de geconsolideerde jaarrekening, wordt vastgesteld bij de partij [Groen]. De partij [PS] vermeldt het nationaal nummer van de vzw bedoeld in artikel 22 van de wet van 4 juli 1989 bij de geconsolideerde jaarrekening en bij het merendeel van de componenten, ook bij andere componenten-vzw's. Bij de partij [Ecolo] wordt bij de verschillende componenten-vzw's het nationaal nummer van deze componenten vermeld waarin evenwel niet wordt voorzien door het model 2020.
- 5.4 Het ontbreken van bepaalde subtotalen of totalen van rubrieken wordt in meer of mindere mate vastgesteld bij [N-VA – MR – CD&V – Open Vld – Ecolo – Vooruit – Groen – DéFI]. De hoofdrubriek VI.A voorzieningen voor risico's en kosten bevat bijvoorbeeld geen totaal niettegenstaande de subrubrieken waaruit deze hoofdrubriek is samengesteld bedragen vermelden. Het niet vermelden van (sub)totalen bemoeilijkt de leesbaarheid van de financiële verslagen.
- Bij één component van de partij [PS] worden de (sub)totalen niet berekend en wordt “#valeur” vermeld.
- Bij de partij [Groen] wordt bij een paar componenten op het niveau van de resultatenrekening nul ingevuld bij bepaalde hoofdrubrieken terwijl het totaal van de subrubrieken niet nul is.
- 5.5 Twee partijen [PS – MR] hanteren bij de rekeningen van de componenten elementen die volgens het model 2020 enkel zijn voorbehouden voor de geconsolideerde rekening zoals kader “Evolutie van het geconsolideerde eigen vermogen”.
- 5.6 Eén partij [MR] heeft de vermelding “Ja/Nee” onderaan kader VI “Belgische overheidsbijdragen” van de toelichting niet passend geschrapt.
- 5.7 De partijen [PS – MR] gebruiken bij alle rekeningen van de componenten de term “geconsolideerde resultaat van het boekjaar” in plaats van het “resultaat van het boekjaar”.

6 Volledigheid en algemene voorstelling van de financiële gegevens

- 6.1 Er zijn geen betekenisvolle problemen vastgesteld op het vlak van de volledigheid en de algemene voorstelling van de rekeningen. Deze vaststelling houdt rekening met de entiteiten waarvoor de partijen voordien de afwezigheid van enig cijfergegevens hebben verantwoord of toegelicht, evenals met de eventuele structurele of boekhoudkundige specifieke kenmerken van sommige van hun componenten.

- 6.2 Mede onder verwijzing naar punt 5.1 en punt 5.4, lijdt de leesbaarheid van de financiële verslagen over de partijen heen onder het niet-invullen van rubrieken wanneer er voor de betrokken rubrieken geen boekhoudkundige transacties moeten worden geregistreerd. Alle partijen, met uitzondering van de partij [PVDA-PTB] die overal "o" invult, vullen in meer of mindere mate dan ééns "o" in en dan weer niks, soms ook binnen dezelfde component. Het Rekenhof beveelt aan dat in geval er geen boekhoudkundige transacties werden geregistreerd de betrokken rubrieken met "o" worden ingevuld in alle rubrieken.
- 6.3 De partij [Ecolo] verwijst onder toelichting XVI. Waarderingsregels naar bijlage 1 dat de waarderingsregels bevat. Het Rekenhof merkt op dat de beoogde waarderingsregels zijn opgenomen onder bijlage 2.
- 6.4 Bij de partij [PS] werd op het niveau van de component "*Group provincial du Hainaut vzw*" vastgesteld dat op balansniveau alle rubrieken van zowel 2021 als 2020 met nul werden ingevuld wat niet het geval was op het niveau van de resultatenrekening. De partij heeft geantwoord dat de balansrekeningen voor deze component foutief waren ingediend met het oog op de opmaak van de geconsolideerde rekeningen 2021. Wat het boekjaar 2021 betreft is het ontbreken van cijfergegevens op balansniveau te wijten aan de ontbinding van de vzw in 2021. De globale geconsolideerde cijfers van 2020 zijn evenwel correct en conform met deze overgemaakt in juni 2021. De partij heeft een voor de betrokken component voor 2021 en 2020 ingevulde rekening overgemaakt aan het Rekenhof (bijkomende inlichting).

7 Verslag van de bedrijfsrevisor – Eventuele opmerkingen over de attestatie van de rekeningen

- 7.1 Alle verslagen van de bedrijfsrevisoren over de boekhouding van de partijen zijn bijgevoegd en zonder voorbehoud geformuleerd.
- 7.2 Alle verslagen van de bedrijfsrevisoren bevatten bepalingen die bevestigen dat werd voldaan aan de drie vereisten opgelegd door punt 4 van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989.
- 7.3 De vereiste vermeld onder punt 4.B van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 die aangeeft dat de bedrijfsrevisor in zijn verslag "*toelicht of de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de partij en haar componenten voldoende is om geconsolideerde rekeningen op te maken*" wordt bij de partijen [N-VA – PVDA-PTB – Vlaams Belang – Ecolo – DéFI] correct weergegeven. Bij de partijen [PS – MR – CD&V – Open VLD – Vooruit – Groen – cdH] wordt aangaande deze vereiste zijn toelichting beperkt tot de consoliderende entiteit zonder enige verwijzing naar de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de componenten.

8 Verslag van de bedrijfsrevisor – Analyse om het begrip van de financiële toestand en de resultaten alsook de vergelijkbaarheid te bevorderen

- 8.1 De bepaling van punt 4.c. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 die erin bestaat dat de bedrijfsrevisor in zijn verslag *"de gegevens van de geconsolideerde rekening ontleedt waarbij hij de aandacht vestigt op de aspecten die het begrip van de financiële toestand en resultaten, alsook de vergelijkbaarheid kunnen bevorderen"* geeft de bedrijfsrevisor een beoordelingsmarge. De aard en de uitgebreidheid van de verstrekte informatie verschillen aldus van de ene politieke partij tot de andere.
- 8.2 Bij de partijen [N-VA – PS – Vlaams Belang – PVDA-PTB – Ecolo – Groen – cdH – DéFI] bevat het verslag van de bedrijfsrevisor een analyse van de voornaamste bewegingen al dan niet in de vorm van een bijlage bij het verslag. Zoals de voorgaande boekjaren, verwijst het verslag van de bedrijfsrevisor bij één partij [MR] naar het in bijlage hernomen verslag van de raad van bestuur over de geconsolideerde rekening dat een uitgebreide analyse bevat. Bij de partijen [CD&V – Vooruit] bevat het verslag van de bedrijfsrevisor een beperkte analyse verantwoord door het feit dat de rekeningen 2021 grotendeels in lijn zijn met deze van 2020. Het verslag van de bedrijfsrevisor van de partij [Open VLD] bevat, net zoals voorgaande jaren, geen analyse maar voegt een overzicht van ratio's bij.

9 Gegevens over de waarderingsregels (Kader XVI)

- 9.1 Het nieuwe model 2020 van financieel verslag stelt ten aanzien van de op te nemen waarderingsregels in kader XVI enkel *"aan te vullen"*, wat een wijziging inhoudt tegenover het model 2016 toen er drie standaard waarderingsregels werden opgelegd aan elke partij. De vermelding *"aan te vullen"* is onduidelijk en zou kunnen inhouden dat alle waarderingsregels moeten worden opgenomen onder kader XVI. In het verleden heeft het Rekenhof, wat de waarderingsregels betreft, verschillende aanbevelingen geformuleerd ten behoeve van de Controlegescommissie waarvan de belangrijkste waren dat de politieke partijen al hun waarderingsregels dienden op te nemen en dat zij dat dienden te vermelden.
- 9.2 Alle financiële verslagen vermelden waarderingsregels. De draagwijdte ervan verschilt echter van de ene partij tot de andere.
- 9.3 Negen partijen [N-VA – Vlaams Belang – CD&V – Open Vld – Ecolo – Vooruit – Groen – cdH – DéFI] vermelden spontaan dat ze al hun waarderingsregels opnemen.
- 9.4 Eén partij [PS] neemt uitgebreide waarderingsregels op maar geeft niet aan of ze al haar waarderingsregels opneemt.
- 9.5 Twee partijen [MR – PVDA-PTB] hernemen uitsluitend de waarderingsregels zoals voorzien in het oude model 2016.
- 9.6 Bij de partij [Vlaams Belang] werd er een beperkte wijziging vastgesteld in de waarderingsregels wat in het verslag van de bedrijfsrevisor werd toegelicht.

Ook bij de partij [Groen] werd een beperkte wijziging vastgesteld waarbij de partij heeft gemeld dat de wijziging aan de waarderingsregels geen enkele impact heeft gehad op de gerapporteerde cijfers en waarbij de afschrijvingsritmes werden toegepast zoals in het verleden. (bijkomende inlichting)

- 9.7 Zoals hierboven blijkt uit de vaststellingen vullen de politieke partijen de weergave van de waarderingsregels verschillend in. De wet van 16 december 2020 maakt de algemene principes o.m. inzake waarderingsregels van toepassing (Boek 3, Titel 1, Hoofdstuk 2 van het koninklijk besluit van 29 april 2019 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen). Artikel 3:6, §1, tweede lid, van dit koninklijk besluit stelt o.m. dat de waarderingsregels worden samengevat in de toelichting. De integrale opname van de waarderingsregels is derhalve niet reglementair afdwingbaar. Er wordt op gewezen dat de samenvatting van de waarderingsregels in toepassing van voormeld artikel 3:6, §1, tweede lid, voldoende nauwkeurig en duidelijk moet zijn zodat inzicht wordt verkregen in de toegepaste waarderingsregels.

10 Gegevens over de consolidatiemethode (Kader XVII)

- 10.1 Volgende partijen [PS – MR – Open Vld] vermelden bij kader XVII niets. Omwille van redenen van duidelijkheid wordt er aanbevolen bij ontstentenis van componenten die niet zijn geconsolideerd volgens de integrale methode, op zijn minst "nihil" of "niet van toepassing" te vermelden.

11 Gegevens over de concordantietabel "Vermogen" (Kader XVIII)

- 11.1 Het Rekenhof stelde vorig jaar⁴⁵ vast dat de Nederlandstalige en Franstalige versie van het model 2020 van elkaar verschillen inzake de opmerkingen onderaan kader XVIII (rubriek "Opmerkingen"). De Franstalige versie herneemt twee opmerkingen terwijl de Nederlandstalige versie drie opmerkingen herneemt. Inzake de derde opmerking die enkel in de Nederlandstalige versie is opgenomen merkt het Rekenhof op dat in de opname van de balans en de winst- en verliesrekening van elke geconsolideerde component reeds wordt voorzien door de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 en het nieuwe model 2020. Het nut van deze derde opmerking is dan ook beperkt.

Wat de Franstalige partijen betreft hernemen twee partijen [MR – cdH] de twee in het Franstalige model 2020 opgenomen opmerkingen. De partijen [PS – Ecolo – DéFI] hernemen de drie opmerkingen zoals deze zijn geformuleerd in de Nederlandstalige versie. De Nederlandstalige partijen en de partij [PVDA-PTB] hernemen allemaal de drie in het Nederlandstalig model 2020 geformuleerde opmerkingen.

- 11.2 Bij de partijen [PS – MR – Open Vld – Ecolo – Vooruit] worden niet alle opgenomen opmerkingen becommentarieerd. Omwille van redenen van duidelijkheid en vergelijkbaarheid met andere partijen wordt er aanbevolen bij ontstentenis van relevante commentaar op zijn minst "nihil" of "niet van toepassing" te vermelden.

- 11.3 De partij [CD&V] vermeldt onder de derde opmerking een uitleg omtrent de mutatie in de belastingvrije reserves en uitgestelde belasting die is opgenomen via de uitzonderlijke opbrengsten gezien de specifieke rubriek in de resultatenrekening hiervoor niet voorzien is in het standaardschema van de geconsolideerde jaarrekening¹⁶. Deze uitleg kadert in de vaststelling van vorig jaar omtrent deze mutatie en die werd behandeld in het verslag van de Controlecommissie omtrent het onderzoek van de financiële verslag over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2020)¹⁷.
- 11.4 Zoals vorige jaren deelt één politieke partij [Ecolo] een tweede kader XVIII mee waarin de bewegingen inzake subsidies zijn opgenomen. Daarom zou dit tweede kader op een nuttige manier het huidige kader XVIII kunnen vervangen.

12 Vragen om bijkomende inlichtingen

Het Rekenhof heeft aan een aantal partijen bijkomende inlichtingen gevraagd. Alle partijen hebben hun antwoorden binnen de vooropgestelde termijn (één maand) toegezonden.

¹⁶ Zie verder onder punt 2.2 van Deel 2 – Financiële aspecten

¹⁷ DOC 55 2076/005, p. 70 t.e.m. 72

Deel 2 - Financiële aspecten

1 Onderzoek van de variaties tussen boekjaren

Zoals dat het geval was in voorgaande adviezen, werd het onderzoek van de variaties tussen boekjaren uitgevoerd aan de hand van een dubbele materialiteitsgrens.

Als eerste materialiteitsgrens werd een absoluut bedrag genomen dat gelijk is aan 5% van het geconsolideerde balanstotaal van het jaar 2021. Voor elk bedrag boven dit referentiebedrag, ongeacht of het betrekking heeft op het boekjaar 2021 of het voorgaande boekjaar, werd nagegaan of het eveneens beantwoordde aan het tweede materialiteitscriterium.

Het tweede criterium heeft betrekking op de omvang van de variatie tussen de twee boekjaren. Elk bedrag van het boekjaar 2021 dat ten minste het tweevoud is of ten minste met de helft is verminderd van de waarde van het boekjaar 2020, wordt beschouwd als beantwoordend aan de tweede materialiteitsgrens.

Op basis van die beide gecumuleerde grenswaarden heeft het Rekenhof alle jaarlijkse variaties in de financiële verslagen aan een onderzoek onderworpen. Elke rubriek waarvan de bedragen beantwoorden aan de bovenvermelde dubbele materialiteitsgrens wordt in principe¹⁸ hierna behandeld (met vermelding van de bedragen¹⁹) en kan een aandachtspunt zijn voor de Controlecommissie.

Als een verklaring van de vastgestelde variatie kon worden gevonden dankzij de gegevens die in de financiële staten zijn vermeld of dankzij bijkomende duidingen door de partijen, wordt die in de commentaar vermeld. De rapportering van de verklaring is voortaan, om herhalingen te vermijden, gesynthetiseerd.

1.1 Vaststellingen die gelden voor de meeste politieke partijen

Boekjaar 2021 was geen verkiezingsjaar.

De volgende tabel toont voor alle politieke partijen de ter zake vastgestelde cijfers op geconsolideerd niveau.

¹⁸ Tenzij het bedrag af te leiden is uit tabel 1 (cf. infra).

¹⁹ Wanneer de variaties niet beantwoorden aan het dubbele materialiteitscriterium worden de bedragen niet vermeld.

Tabel 1 – Impact, op de resultatenrekening, van de wijzigingen inzake geboekte kosten m.b.t. reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten, en de bewegingen van de voorzieningen voor risico's en kosten, met inbegrip van de voorzieningen voor verkiezingspropaganda (in duizend euro)

Partijen	Kosten (1)		Delta als resultaat (3)	Voorzieningen (2)		Delta als resultaat (4)	Nettodelta als resultaat (5)
	2021	2020		2021	2020		
N-VA	3.918	2.898	-1.020	500	1.500	1.000	-20
PS	457	360	-97	1.533	1.109	-424	-521
Vlaams Belang	1.586	2.375	789	509	517	8	797
MR	1.289	893	-396	540	515	-25	-421
CD&V	387	334	-53	950	890	-60	-113
PVDA-PTB	3.166	2.215	-951	0	-308	-308	-1.259
Open Vld	371	510	139	817	1.160	343	482
Ecolo	1.191	865	-326	523	925	402	76
Vooruit	1.154	780	-374	716	1.007	291	-83
Groen	1.134	682	-452	431	1.000	569	117
cdH	289	260	-29	1.074	915	-159	-188
DéFI	194	93	-101	0	0	0	-101

- (1) Deze post stemt overeen met rubriek II, B, 4, "Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten" van de (geconsolideerde) resultatenrekening.
- (2) Deze post stemt overeen met rubriek II, F, "Voorzieningen voor risico's en kosten" van de (geconsolideerde) resultatenrekening en omvat alle voorzieningen inclusief deze voor verkiezingskosten. Positief bedrag = nettotoevoeging aan voorzieningen voor risico's en kosten. Negatief bedrag = nettobesteding of nettoterugname van voorzieningen voor risico's en kosten.
- (1&2) De cijfergegevens van de kolommen "Kosten" en "Voorzieningen" bevatten andere bedragen dan deze welke enkel en alleen verband houden met de verkiezingskosten. De nettoweerslag van laatstgenoemde kosten op de resultatenrekening is terug te vinden op de laatste lijn van bijlage XI.C van de financiële verslagen.
- (3) Bij alle partijen vertegenwoordigt deze delta de weerslag op de resultatenrekening 2021 (tegenover 2020) van de in de loop van het jaar 2021 uitgevoerde boeking van de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten. Positief bedrag = positieve weerslag op het resultaat en een negatief bedrag = negatieve weerslag op het resultaat (tegenover 2020)
- (4) Deze delta vertegenwoordigt de weerslag op de resultatenrekening 2021 (tegenover 2020) van de tijdens het boekjaar geboekte bewegingen inzake voorzieningen voor risico's en kosten. Positief bedrag = positieve weerslag op het resultaat en een negatief bedrag = negatieve weerslag op het resultaat (tegenover 2020)

- (5) Deze delta vertegenwoordigt de uiteindelijke nettoweerslag op de resultatenrekening 2021 (ten aanzien van 2020) van de gecumuleerde bedragen vermeld in de punten (3) en (4). Positief bedrag = netto positieve weerslag. Negatief bedrag = netto negatieve weerslag.

In een jaar zonder verkiezingen worden er doorgaans voorzieningen voor verkiezingskosten aangelegd, en worden er in principe geen verkiezingskosten geboekt.

Met uitzondering van twee partijen [Vlaams Belang – Open VLD] boeken alle partijen in 2021 hogere kosten inzake reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten, dan in 2020. In 2021 heeft echter geen enkele partij verkiezingskosten geboekt.

Met uitzondering van twee partijen [PVDA-PTB – DéFI] die noch een terugname/besteding noch een toevoeging hebben geboekt, hebben alle andere partijen nettotoevoegingen geboekt inzake de voorzieningen voor risico's en kosten (die onder meer de voorzieningen voor verkiezingspropaganda omvatten). In 2021 hebben alle partijen voorzieningen voor voorkeizingspropaganda geboekt met uitzondering van [PVDA-PTB – DéFI].

De hierboven opgetekende vaststellingen hebben betrekking op de bedragen van de geconsolideerde rekeningen. Bij de meeste partijen worden de voornaamste wijzigingen op het vlak van verkiezingskosten en ermee gepaard gaande voorzieningsbewegingen geregistreerd bij één of twee componenten. Om nodeloze herhalingen te vermijden, worden deze wijzigingen (op het niveau van de componenten) niet opgenomen in de hierna volgende paragrafen maar worden de betrokken componenten vermeld.

1.2 N-VA

a) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken

b) Componenten

Geen betrokken rubrieken

1.3 PS

a) Geconsolideerde rekeningen

Op het niveau van de geconsolideerde rekeningen stijgen de terreinen en gebouwen van 1.257.931 euro naar 3.081.524 euro en de financiële schulden bij kredietinstellingen op meer dan één jaar van 254.926 euro naar 2.529.365 euro. Beide stijgingen worden, zoals blijkt uit de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor, hoofdzakelijk verklaard door de uitvoering van renovatiewerken op de hoofdzetel van de partij en door de verwerving van een gebouw te Quaregnon, beide gefinancierd door een lening op lange termijn bij kredietinstellingen.

b) Componenten

- Bij de component *Fonsoc vzw* (consoliderende entiteit) wordt een vergelijkbare, met op het niveau van de geconsolideerde rekeningen uiteengezette, evolutie

vastgesteld inzake de terreinen en gebouwen en de financiële schulden bij kredietinstellingen op meer dan één jaar.

- Ook bij de component *l'Institut Emile Vandervelde* vzw wordt een vergelijkbare, met op het niveau van de geconsolideerde rekeningen uiteengezette, evolutie vastgesteld inzake de terreinen en gebouwen en de financiële schulden kredietinstellingen op meer dan één jaar.

1.4 Vlaams Belang

a) Geconsolideerde rekeningen

Op het niveau van de geconsolideerde rekeningen stijgen de terreinen en gebouwen van 408.180 euro naar 1.315.251 euro. Deze stijging wordt, zoals blijkt uit de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor, verklaard door de aankoop van een onroerend goed.

b) Componenten

- Bij de component *Vlaams Belang fv* stijgen de liquide middelen van 1.753.346 euro naar 3.724.751 euro. Deze stijging met 1.971 duizend euro is het gevolg van de daling van de vorderingen (1.276 duizend euro), daling overlopende rekeningen-actief (25 duizend euro), daling van de schulden (-35 duizend euro), stijging van de voorzieningen (492 duizend euro) en de winst van het boekjaar (213 duizend euro). (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde component stijgen het maatschappelijk fonds-kapitaal/inbreng/uitgiftepremies-reserves-bestemde fondsen van 2.692.503 euro naar 6.326.239 euro door toevoeging van de winst 2020 aan het maatschappelijk fonds. (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde component dalen de andere bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten van 4.750.000 euro naar 1.000.000 euro. *Vrijheidsfonds* vzw is de ontvangende entiteit conform art. 22 van de partijfinanciering. In functie van de behoeften worden deze bedragen doorgestort aan *Vlaams Belang fv*. (bijkomende inlichting)

Het resultaat daalt van 3.633.737 euro naar 213.336 euro hoofdzakelijk te verklaren door de voormelde daling van de andere bijdragen van geconsolideerde entiteiten.

- Bij *Vrijheidsfonds* vzw (consoliderende entiteit) wordt een identieke met op het niveau van de geconsolideerde rekeningen uiteengezette, stijging vastgesteld van de terreinen en gebouwen.

Bij dezelfde component dalen de dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten van 4.750.000 euro naar 1.000.000 euro. Dit is het spiegelbeeld van de daling van de ontvangen dotaties van *Vlaams Belang fv* (bijkomende inlichting).

Het resultaat stijgt van 477.240 euro naar 4.077.901 euro hoofdzakelijk te verklaren door de vermelde daling van de dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten.

1.5 MR**a) Geconsolideerde rekeningen**

Geen betrokken rubrieken

b) Componenten

Geen betrokken rubrieken

1.6 CD&V**a) Geconsolideerde rekeningen**

Geen betrokken rubrieken

b) Componenten

Geen betrokken rubrieken

1.7 PVDA-PTB**a) Geconsolideerde rekeningen**

- Op balansniveau stijgen de vorderingen op ten hoogste één jaar van 192.434 euro naar 721.321 euro. Zoals uit de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt is deze stijging hoofdzakelijk te verklaren door de achterstand in de overdracht van de afdrachten van een aantal mandatarissen.
- Op het niveau van de resultatenrekening daalt het geconsolideerd resultaat van 3.456.121 euro naar 1.429.688 euro. De naar verhouding veel sterkere stijging van de kosten voor de gewone werking (stijging van de personeelskosten en stijging van de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten) dan de stijging van de opbrengsten uit de gewone werking verklaart de daling.

b) Componenten

- Bij de component *PVDA-PTB-22 vzw* (consoliderende entiteit) daalt het resultaat van het boekjaar van 3.746.637 euro naar 632.881 euro hoofdzakelijk te verklaren door de stijging van de kosten voor dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten.
- Bij de component *Partij van de Arbeid van België fv* dalen de bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten van 3.446.590 euro naar nul euro. Bij dezelfde component dalen de kosten voor reclame, propaganda en vergadering, inbegrepen de verkiezingskosten, van 2.163.864 euro naar 132.655 euro. Beide dalingen zijn een gevolg van de overname van alle operationele kosten en opbrengsten van de component *Partij van de Arbeid van België fv* door de component *Dienen vzw*, vermeld bij opmerking 1 aan het einde van het financieel verslag. Die operatie had tot gevolg dat de component *Partij van de Arbeid van België fv* over ruimschoots voldoende opbrengsten beschikte (...) en dat dat alle kosten van de component bijna tot nul werden herleid (...) – uitgezonderd enkele restverplichtingen die in boekjaar 2021 nog niet door de component *Dienen vzw* konden worden overgenomen. (bijkomende inlichting)

- Bij de component *Dienen vzw* stijgen langs activazijde de liquide middelen van 165.553 euro naar 691.745 euro. Dit is voornamelijk te wijten aan de positieve cashflow van deze component gecombineerd met de nood om meer liquiditeiten aan te houden wegens de sterk gestegen betalingsverplichtingen ten gevolge van de sterk gestegen kosten van deze component. (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde component stijgen eveneens langs activazijde de vorderingen op ten hoogste één jaar van 122.132 euro naar 539.238 euro. Deze stijging is voornamelijk te wijten aan twee grote vorderingen binnen de consolidatiekring aan de component *Partij van de Arbeid van België fv*. (...) Voor het overige wordt de stijging in 2021 verklaard door één legaat dat in boekjaar 2021 reeds was verworven, maar waarvoor de gelden nog niet werden ontvangen bij afsluiting van het boekjaar. (bijkomende inlichting)

Langs passivazijde stijgen de schulden op ten hoogste één jaar van 395.920 euro naar 1.054.643 euro te verklaren enerzijds door stijging van de schulden uit de gewone werking (ontvangst van facturen tijdens de eindejaarsperiode en facturen voor relatief grote bedragen voor een evenement in december die bij afsluiting van het boekjaar nog niet allemaal werden voldaan) en anderzijds de stijging van de schulden met betrekking tot de bezoldigingen en sociale bijdragen (door een door de bedrijfsrevisor aanbevolen herklassering en door de aanleg van een verhoogde voorziening voor vakantiegeld wegens uitbreiding van het personeelsbestand. (bijkomende inlichting)

Het resultaat van het boekjaar van dezelfde component stijgt van -24.740 euro naar 842.447 euro te verklaren door de naar verhouding grotere stijging van de opbrengsten van de gewone werking van 3.465.509 euro naar 9.803.782 euro dan de stijging van de kosten voor de gewone werking van 3.490.249 euro naar 8.961.233 euro.

De stijging van de opbrengsten is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de stijging van de andere bijdragen van geconsolideerde entiteiten van 3.103.105 euro naar 9.130.943 euro te wijten aan de grotere financieringsnood daar de inkomsten geen gelijke tred hielden met de stijging van de kosten (...). Daarnaast wenste deze component, naar aanleiding van de opmerkingen van het Rekenhof bij het financieel verslag met betrekking tot het boekjaar 2020, het overgedragen verlies van het boekjaar 2020 te compenseren met een winst van het boekjaar 2021, teneinde het in boekjaar 2020 en 2021 aangelegde bestemde fonds voor sociaal passief te dekken met een positief overgedragen resultaat. Daartoe werd een beroep gedaan op bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten (bijkomende inlichting).

De stijging van de kosten is voornamelijk te wijten aan de overname van alle operationele inkomsten en uitgaven van de component *Partij van de Arbeid van België fv* door de component *Dienen vzw*. Dit heeft geleid tot de stijging van de huisvestingskosten van 171.534 euro naar 666.324 euro en van de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten van 50.313 euro naar 3.033.528 euro (...). (bijkomende inlichting)

1.8 Open Vld**a) Geconsolideerde rekeningen**

Geen betrokken rubrieken

b) Componenten

Geen betrokken rubrieken

1.9 Ecolo**a) Geconsolideerde rekeningen**

Geen betrokken rubrieken

b) Componenten

Geen betrokken rubrieken

1.10 Vooruit**a) Geconsolideerde rekeningen**

Geen betrokken rubrieken

b) Componenten

Bij de component *OSP* vzw stijgen de vaste activa van 553.062 euro naar 1.213.844 te verklaren door de huurovereenkomst die werd afgesloten in 2021 voor de huur van een gebouw gelegen te Brussel waarbij het gehuurde gebouw werd gerenoveerd en waarvoor nieuw meubilair werd aangekocht. (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde component dalen de liquide middelen van 2.530.549 euro naar 685.870 euro te verklaren door voormelde renovatiekosten en kosten voor de aankoop van nieuw meubilair. Ook de stijgingen van zowel de kosten voor diensten en diverse goederen als van de bezoldigingen en sociale lasten verklaren deze mutatie. (bijkomende inlichting)

Bij de component *Vooruit fv* stijgt het resultaat van het boekjaar van 101.721 euro naar 1.341.259 euro door de naar verhouding grotere stijging van de opbrengsten uit de gewone werking dan de kosten voor de gewone werking. De diverse opbrengsten stijgen van nul euro naar 1.225.989 euro te verklaren door de opslorping door van de componenten *Antwerpen fv*, *Limburg fv*, *Oost-Vlaanderen fv*, *Vlaams Brabant fv* en *West-Vlaanderen fv* wier liquide middelen werden overgemaakt aan *Vooruit fv*. Sinds 1 januari 2021 werden de lidgelden rechtstreeks geïnd via *Vooruit fv* en werd er een herverdeling van de lidgelden toegepast waardoor de ontvangst aan lidgelden voor *Vooruit fv* steeg. Ook de afdrachten

werden vanaf 1 januari 2021 rechtstreeks geïnd via *Vooruit fv* en er werd een herverdeling toegepast. (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde component stijgen op balansniveau de liquide middelen van 480.037 euro naar 2.185.454 euro door de ontvangst van de financiële middelen van de bovenvermelde vijf feitelijke verenigingen, de meeropbrengst van de lidgelden en van de afdrachten. (bijkomende inlichting)

1.11 Groen

a) Geconsolideerde rekeningen

Op het niveau van de resultatenrekening dalen de voorzieningen voor risico's en kosten van 1.000.000 euro naar 431.000 euro. Uit de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt dat in 2021 de dotatie aan de voorziening voor verkiezingspropaganda 400.000 euro bedraagt tegenover 980.000 euro in 2020 wat de voormelde daling grotendeels verklaart.

b) Componenten

- Bij de op 31 december 2021 opgeheven component *Groen fv* stijgen de overige vorderingen op te hoogste één jaar van 23.800 euro naar 1.767.952 euro. Tijdens het boekjaar 2021 is een vordering ontstaan op *Groen Fonds vzw*. Dit is evenwel samen te lezen met onderstaande (de vordering tussen *Groen Fonds vzw* en *Groenhuis vzw*). De onderlinge rekening couranten worden jaarlijks, na de onderlinge dotaties, gecentraliseerd binnen *Groen Fonds vzw* om overzicht te behouden. *Groen Fonds vzw* heeft een schuld aan *Groen fv*. *Groenhuis vzw* heeft een schuld aan *Groen Fonds vzw*. (bijkomende inlichting)
- Bij de component *Groenhuis vzw* stijgen de liquide middelen van 1.014.438 euro naar 2.308.217 euro. Dit is hoofdzakelijk te wijten aan de aanleg van een spaarrekening op het niveau van *Groenhuis vzw* (1.000 duizend euro) (bijkomende inlichting). Deze uitleg verklaart niet onmiddellijk de oorsprong van deze stijging te meer de betrokken component een verlies boekt van 754.432 euro.

Bij dezelfde component *Groenhuis vzw* stijgen de overige schulden op ten hoogste één jaar van 593.591 euro naar 2.557.440 euro. Deze stijging is het spiegelbeeld van de stijging van de vorderingen bij *Groen Fonds vzw*. (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde component *Groenhuis vzw* daalt het resultaat van 195.648 euro naar -754.432 euro. De onderlinge dotaties bleven quasi gelijk, maar in het licht en ter voorbereiding van de vereenvoudiging van de structuur werden meer exploitatiekosten door *Groenhuis vzw* gedragen. De kosten voor diensten en diverse goederen stegen met 640.290 euro, en de personeelskost steeg met 93.942 euro, met eenzelfde dotatie. (bijkomende inlichting)

- Bij de component *Groen Fonds vzw* (consoliderende entiteit) stijgen de overige vorderingen op te hoogste één jaar van 593.591 euro naar 2.557.440 euro. Dit is het spiegelbeeld van de stijging van de schulden bij *Groenhuis vzw*. (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde component *Groen Fonds* vzw stijgen de overige schulden op ten hoogste één jaar van 1.373 euro naar 1.751.547 euro. Dit is het spiegelbeeld van de stijging van de vordering bij *Groen fv.* (bijkomende inlichting)

1.12 cdH

a) Geconsolideerde rekeningen

Op het niveau van de balans, langs actiefzijde, stijgen de terreinen en gebouwen van 470.973 euro naar 1.095.000 euro. Uit de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt dat de verwerving van een bouwterrein enerzijds en de verkoop van het gebouw van oude hoofdzetel aan de basis liggen van deze stijging.

Eveneens op niveau van de balans, langs passiefzijde, stijgt het overgedragen resultaat van 846.312 euro naar 4.992.905 euro door het geconsolideerd resultaat van het boekjaar, wat op zijn beurt de stijging van het eigen vermogen verklaart van 1.798.849 euro naar 5.945.443 euro.

Op niveau van de resultatenrekening stijgt het geconsolideerd resultaat van 18.749 euro naar 4.146.594 euro. Uit de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor valt af te leiden dat in hoofdzaak de registratie van de niet-recurrente opbrengsten die stijgen van nul euro naar 4.355.597, aan de basis ligt van de voormelde stijging van het geconsolideerd resultaat. De stijging van de niet-recurrente opbrengsten is het gevolg van de verkoop van twee gebouwen gesitueerd in de Twee kerkenstraat.

b) Componenten

De verschillende variaties bij de hierna vermelde componenten worden verklaard door de verkoop van twee gebouwen in de Twee kerkenstraat. Er werd beslist dat de opbrengst van de verkoop van deze twee gebouwen volledig zou worden getransfereerd naar *Unio vzw* die als doel heeft het patrimonium te beheren van de beweging "Les Engagés". (bijkomende inlichting)

- Bij de component *Action solidaire* vzw (consoliderende entiteit) stijgen op balansniveau de overige schulden op ten hoogste één jaar van 12.750 euro naar 1.016.418 euro hoofdzakelijk te verklaren door de transfer van 825.000 euro naar *Unio vzw* die pas in 2022 zal worden betaald. Op het niveau van de resultatenrekening stijgen de kosten voor dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten van 259.450 euro naar 1.095.690 euro wat eveneens te verklaren is door de voormelde transfer. De niet-recurrente opbrengsten stijgen van nul euro naar 825.000 euro door de verkoop van één van de twee gebouwen in de Twee kerkenstraat. (bijkomende inlichting)
- Bij de component *Unio vzw* stijgen op balansniveau de overige vorderingen op te hoogste één jaar van nul euro naar 1.021.200 euro wat gerelateerd is met de stijging van de schuld bij *Action solidaire vzw*. De geldbeleggingen stijgen van nul euro naar 950.000 euro en de liquide middelen van 22.320 euro naar 1.016.647 euro, beide stijgingen zijn te verklaren door de nettotransfer van de niet-recurrente opbrengsten verminderd met de investering in vaste activa (1.095.000 euro). (bijkomende inlichting)

De terreinen en gebouwen bij dezelfde component stijgen van nul euro naar 1.095.000 euro door de voormelde investering in vaste activa.

Bij dezelfde component stijgen op het niveau van de resultatenrekening de andere bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten van 1.397 euro naar 4.355.597 euro. Deze stijging betreft de totaliteit aan niet-recurrente opbrengsten komende van *Action solidaire vzw* (825.000 euro) en van *"Immobilière des Deux Eglises"* (3.530.597 euro) (bijkomende inlichting).

De stijging van de andere bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten verklaart tevens de stijging van het resultaat van deze component van -52 euro naar 4.178.610 euro.

1.13 DÉFI

a) Geconsolideerde rekeningen

Op niveau van de balans dalen langs passiefzijde de financiële schulden op meer dan één jaar aan kredietinstellingen van 151.664 euro naar nul euro. Uit het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt dat deze daling te verklaren is door de vervroegde terugbetaling in 2021 van een banklening voor de financiering van de verkiezingscampagne (200.000 euro). De schulden voor bezoldigingen en sociale lasten stijgen van 36.653 euro naar 76.790 euro hoofdzakelijk te verklaren door, zoals uit het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt, de verhoging van het aantal FTE van 5,6 eenheden in 2020 naar 10,8 eenheden in 2021.

Op het niveau van de resultatenrekening stijgen de personeelskosten van 371.005 euro naar 820.122 euro door voormelde stijging van FTE in 2021. De kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten, stijgen van 92.603 euro naar 193.624 euro, door, zoals uit het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt, de verhoging van de digitale communicatiekosten en de kosten voor diverse in 2021 georganiseerde evenementen.

b) Componenten

- Bij de component *Solidarité DéFI vzw* (consoliderende entiteit) wordt op balansniveau inzake de financiële schulden op meer dan één jaar aan kredietinstellingen een met op het niveau van de geconsolideerde rekening uiteengezette, identieke evolutie vastgesteld.

Bij dezelfde component worden op niveau van de resultatenrekening inzake de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten, en inzake de personeelskosten met op het niveau van de geconsolideerde rekening uiteengezette, vergelijkbare evoluties vastgesteld.

- Bij de component *Centre d'Etudes Jacques Georgin (CEG) vzw* stijgen de opbrengsten uit Belgische overheidsbijdragen van nul euro naar 95.985 euro. Uit het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt dat deze stijging te verklaren is doordat de betrokken component werd erkend in het kader van het decreet van 17 juli 2003 inzake permanente opvoeding en dat in 2021 een subsidie van 95.985 euro werd gestort door het Ministerie van de Franse Gemeenschap.

Bij dezelfde component stijgen de personeelskosten van 250 euro naar 68.621 euro te verklaren door voormelde verhoging in FTE.

2 Algemeen onderzoek van de rekeningen van de componenten en van de geconsolideerde rekeningen

- 2.1 Met uitzondering van twee partijen [CD&V - Groen] zijn er geen opmerkingen te formuleren.
- 2.2 Ten aanzien van de partij [CD&V] herhaalt het Rekenhof zijn in zijn advies van vorig jaar²⁰, geformuleerde vaststelling dat het oude model 2016 van financieel verslag niet voorzag, noch op componenten- noch op geconsolideerd niveau, in een rubriek op het niveau van de resultatenrekening voor de registratie van de mutaties in belastingvrije reserves en uitgestelde belastingen. Het nieuwe model 2020 voorziet wel, zowel op componenten- als op geconsolideerd niveau, in een rubriek voor de registratie van de mutaties in belastingvrije reserves (rubriek X) maar niet in een rubriek voor de registratie van de mutaties in de uitgestelde belastingen. Het Rekenhof stelt vast dat de geconsolideerde jaarrekening 2021 van de partij geen melding maakt van een rubriek voor de registratie van de mutaties in belastingvrije reserves (rubriek X) terwijl het nieuwe model hierin wel voorziet. Het Rekenhof beveelt aan dat de partij zich conformeert aan het model 2020 wat de voorstelling van zijn geconsolideerde jaarrekening betreft en desgevallend de passende boekhoudkundige transacties registreert. Inzake de rubriek voor de mutaties in de uitgestelde belastingen herhaalt het Rekenhof zijn aanbeveling aan de Controlecommissie een aanpassing in die zin te overwegen.

Bij de component *Tehuis van CD&V cvba* van de partij [CD&V] worden op het niveau van de resultatenrekening onttrekkingen aan en overboekingen naar de belastingvrije reserves geboekt. Ongeacht de problematiek die vorig jaar ter zake werd besproken, wordt vastgesteld dat voor boekjaar 2021 de bedragen ingevuld onder de belastingvrije reserves (rubriek X) identiek zijn aan de oorspronkelijke jaarrekening boekjaar 2020 niettegenstaande de partij een aangepaste jaarrekening voor de component heeft ingediend²¹. Het Rekenhof wenst te vernemen of dat de aangepaste jaarrekening van boekjaar 2020 niet als vergelijkingsbasis moet dienen voor boekjaar 2021 waarbij derhalve de boekhoudkundige presentatie bij voorkeur identiek moet zijn. De partij heeft geantwoord dat er vorig jaar een aangepaste jaarrekening werd overgemaakt voor *Tehuis van CD&V cvba* die als vergelijkingsbasis had moeten dienen voor 2021. De partij heeft een aangepaste jaarrekening voorgelegd waarbij de aangepaste jaarrekening 2020 aan vergelijkingsbasis is opgenomen van boekjaar 2021. Vorig jaar had de aangepaste jaarrekening geen impact op het geconsolideerd vermogen van de partij. Ook dit jaar is er geen impact. (bijkomende inlichting)

- 2.3 Bij de partij [Groen] werd op het niveau van de geconsolideerde rekening ten aanzien van de waarderingsregels een wijziging vastgesteld in afschrijvingspercentages t.o.v. vorig boekjaar. Het minimum afschrijvingspercentage voor "installaties, machines en uitrusting" bedraagt 10% in boekjaar 2021 terwijl het in boekjaar 2020 20% bedroeg. Het minimumpercentage voor "andere" (vorig jaar als "klein materiaal" aangeduid)

²⁰ DOC 55 2076/005, p. 29 en p. 59

²¹ DOC 55 2076/005, p. 74 - 78

bedraagt 10% in boekjaar 2021 terwijl het in boekjaar 2020 100% bedroeg. In de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor wordt gemeld dat de politieke partij Groen en haar componenten de waarderingsregels die vroeger werden toegepast ongewijzigd hebben behouden. De partij heeft geantwoord dat de wijziging aan de waarderingsregels geen enkele impact heeft op de gerapporteerde cijfers, de afschrijvingsritmes werden toegepast zoals in het verleden. (bijkomende inlichting)

Bij dezelfde partij werd op het niveau van de geconsolideerde rekening vastgesteld dat het totaal van de opbrengsten uit de gewone werking en het totaal van de kosten voor de gewone werking niet de bedragen bevatten van respectievelijk de andere bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten voor 2.246.118 euro en de dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten voor 2.246.118 euro. Daar de beide bedragen bij de consolidatie in principe gelijk zijn aan elkaar en dat de wederkerige bedragen bij de consolidatie elkaar opheffen, wordt voor deze rubrieken bij voorkeur "nul" ingevuld.

3 **Cijfermatig nazicht van het verband tussen een wijziging van het geconsolideerde vermogen en het geconsolideerde resultaat van het boekjaar**

Op basis van de tabel "Evolutie van het geconsolideerd eigen vermogen" (in de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening) is het Rekenhof het correcte karakter nagegaan van het cijfermatige verband "Nieuw geconsolideerde vermogen = geconsolideerde vermogen op het einde van het vorige boekjaar + geconsolideerde resultaat van het boekjaar - Variatie van de kapitaalsubsidies".

Uit die verificatie komt geen enkel verschil naar voren dat elders niet werd toegelicht.

4 **Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde resultaat en de cumul van de resultaten van de verschillende componenten**

- 4.1 Het nazicht van het verband "Geconsolideerde resultaat - Cumul van de resultaten van de componenten = 0" resulteert bij twee partijen [PS – CD&V] in een verschil.
- 4.2 De hierboven beschreven cijfermatige controle resulteert in een verschil van 704,35 euro bij de partij [PS]. Zoals in de voorgaande boekjaren heeft die partij aangegeven dat zij in het kader van de consolidatie op het niveau van kader XVIII aanpassingen doorvoert op wederkerige rekeningen.

Naar aanleiding van voormeld nazicht bleek dat er bij de component *Fesonom vzw* van de partij [PS] een verschil van 7.000 euro te zijn tussen het resultaat van het boekjaar ten bedrage van -8.007 euro en het overgedragen resultaat waar een bedrag van 1.007 als overgedragen verlies werd geboekt (af te leiden uit het verschil van de geboekte bedragen van de overgedragen winst van 2020 en 2021). Dit resulteert in een verschil tussen de totalen van de activa en de passiva.

- 4.3 Bij de partij [CD&V] resulteert het hierboven beschreven cijfermatig nazicht in een verschil van 34.965 euro. Bij de component *Unitas Arro Limburg* vzw vertoont het totaal van de rubriek diensten en diverse goederen een verschil van 34.965 euro met de optelsom van de diverse subrubrieken. De partij heeft geantwoord dat het bedrag onder B.4 ten bedrage van 34.965 euro niet is opgenomen in de som van de kosten voor diensten en diverse goederen. Hierdoor stemt het totaal van de rubriek niet overeen met de som van de onderliggende posten. Dit betreft een formulefout waardoor ook het resultaat in de jaarrekening van *Unitas Arro Limburg* vzw niet correct is. Dit heeft evenwel geen impact op de geconsolideerde rekeningen gezien de resultaten wel correct zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening. De partij heeft een aangepaste jaarrekening voor de betrokken component voorgelegd. (bijkomende inlichting)

5 Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde patrimonium en de cumul van de patrimonialia van de verschillende componenten

Uit het nazicht van het verband "Geconsolideerd patrimonium - Cumul van de patrimonialia van de componenten = 0" komen de volgende verschillen naar voren:

N-VA	0 euro
PS	1.031.589,64 euro [*]
MR	0 euro
CD&V	-86.306,36 euro [*]
Open Vld	0 euro
Vooruit	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-11.300,80 euro [*]
Vlaams Belang	0 euro
PVDA-PTB	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

Voor de drie verschillen aangemerkt met een asterisk [*] werden in het raam van de verslagen met betrekking tot het boekjaar 2021 of voorgaande boekjaren verklarende commentaren of verantwoordingselementen verstrekt, inzonderheid via de kaders XVII en XVIII van de bijlagen bij de rekeningen²².

²² Ter herinnering, deze verschillen houden verband met de wijze van consolidatie (PS), deels met belangen van derden (CD&V) en met kapitaalsubsidies (Ecolo).

Deel 3 - Vragen gericht aan alle politieke partijen

In het kader van zijn onderzoek over de financiële verslagen over het boekjaar 2021 heeft het Rekenhof geen gemeenschappelijke vraag aan alle politieke partijen gesteld.

ADRES
Rekenhof
Regentschapsstraat 2
B-1000 Brussel

TEL.
+32 2 551 81 11

FAX
+32 2 551 86 22

www.rekenhof.be

Cour des comptes

Avis de la Cour des comptes concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2021)

Rapport adopté en assemblée générale de la Cour des comptes du 28 septembre 2022

INTRODUCTION

1 Objet et fondement légal de l'avis

Par une lettre du 8 juillet 2022, la présidente de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques de la Chambre des représentants (ci-après la Commission de contrôle) a transmis à la Cour des comptes les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2021¹ et lui a demandé de rendre, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité de ces rapports.

En vertu de l'article 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, modifiée par la loi du 6 janvier 2014 (ci-après la loi du 4 juillet 1989), le président de la Chambre des représentants transmet « *sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires visés à l'alinéa 1er, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre, en application de l'article 1er, 4°, alinéa 3, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports. La Cour des comptes peut en outre demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22* ».

Dans son premier avis du 6 août 2003 portant sur les rapports financiers afférents à l'exercice 2002², la Cour des comptes a précisé le cadre légal dans lequel s'inscrit son intervention.

La loi du 6 janvier 2014 modifiant la loi du 4 juillet 1989 a réformé trois des modalités de contrôle de la Cour des comptes dans le cadre de la reddition de son avis sur les rapports financiers des partis politiques :

- L'article 28, 3°, porte la période d'examen des rapports financiers de un à trois mois.
- L'article 28, 4°, prévoit que la Cour des comptes peut demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22.
- L'article 31 énonce que le bilan et le compte de résultats de chaque composante des partis politiques sont établis conformément au schéma fixé par la Commission de contrôle.

En vertu des articles 3 et 6 de loi du 11 juin 2015 modifiant la loi du 4 juillet 1989, ces trois dispositions ont été d'application pour la première fois pour les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015. La Commission de contrôle a adopté, le 9 décembre 2015, un nouveau modèle de rapport financier figurant à l'annexe 1 du règlement d'ordre intérieur³ (modèle 2016⁴). Les principales modifications par rapport à l'ancien modèle (modèle 2010⁵) ont été répertoriées

¹ DOC 55 2799/001 à 003.

² DOC 51 0021/003, p. 18 et 19.

³ DOC 54 1519/001.

⁴ Moniteur belge du 4 mars 2016, p. 15984.

⁵ Moniteur belge du 15 juillet 2020 – Édition 2, p. 46582.

dans l'avis de la Cour des comptes concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2015⁶.

Deux documents qui ont respectivement spécifié et renouvelé le cadre légal et réglementaire applicable en ce qui concerne la tenue de la comptabilité des partis politiques et le rapportage financier de ceux-ci ont été publiés le 18 décembre 2020 au Moniteur belge :

- la loi du 16 décembre 2020 modifiant, en ce qui concerne le rapport financier, la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques ;
- la communication du 18 décembre 2020 de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques concernant l'établissement d'un nouveau modèle de rapport financier sur les comptes annuels des partis politiques et de leurs composantes (modèle 2020). Le nouveau modèle est applicable depuis le 1er janvier 2021.

Ni la loi du 16 décembre 2020, ni la communication du 18 décembre 2020 n'ont modifié la portée ou les modalités de contrôle de la Cour des comptes.

Dans son avis concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2020, la Cour a explicité les implications de ces deux documents et, le cas échéant, précisé les différences par rapport à la législation comptable et au rapportage financier applicables auparavant.

Le présent avis concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2021 ne renvoie plus à la législation et au modèle financier applicables précédemment. Il contient le résultat de la mission de la Cour visant à rendre un avis concernant « l'exactitude et l'exhaustivité » des rapports financiers à la lumière de la législation en vigueur, compte tenu de la portée limitée de la compétence de contrôle de la Cour et de la conformité de ces rapports financiers au modèle de rapport financier applicable (modèle 2020).

2 Demandes de renseignements supplémentaires de la Cour des comptes

Les dispositions légales applicables ne font pas mention de la publicité à accorder aux demandes de renseignements supplémentaires que la Cour des comptes peut, le cas échéant, adresser aux partis politiques ou aux réponses formulées par les partis. La Cour a décidé de s'adresser aux partis individuellement, sans faire mention des questions posées aux autres (sauf dans le cas de questions communes à l'ensemble des partis).

Les demandes de renseignements supplémentaires s'articulent comme suit :

1. Questions adressées à l'ensemble des partis politiques
2. Questions portant sur les comptes rendus par une ou plusieurs composante(s) du parti

⁶ DOC 54 1959/005, p. 46 et 47.

3. Questions portant sur les comptes consolidés du parti

Compte tenu des données disponibles dans les documents parlementaires, le contrôle des rapports financiers de l'année 2021 des partis politiques porte, comme lors des exercices précédents, sur les aspects formels (Partie 1) et financiers (Partie 2). La Cour des comptes ne se prononce donc pas sur la validité ni sur la réalité des opérations sous-jacentes, étant donné qu'elle n'a pas accès aux pièces justificatives. Les réponses portant sur des questions spécifiquement adressées à un parti sont traitées, selon leur objet, dans la partie 1 ou 2 de l'avis, avec la mention « (information supplémentaire) ».

Les réponses aux questions adressées à l'ensemble des partis politiques font, le cas échéant, l'objet d'un développement dans la partie 3 de l'avis rendu par la Cour des comptes. Ces questions portent essentiellement sur la collecte d'informations susceptibles de permettre à la Cour de formuler des recommandations destinées à améliorer la comparabilité des rapports financiers des différents partis politiques. Les questions sont identiques pour l'ensemble des partis. Les réponses reçues sont traitées anonymement dans l'avis rendu par la Cour, sauf si des constatations pouvant être déduites des rapports financiers publiés lèvent l'anonymat. Dans le cadre de l'examen des rapports financiers relatifs à l'exercice 2021, aucune question commune à l'ensemble des partis n'a été posée.

3 Mise en œuvre des recommandations formulées par la Cour des comptes dans ses précédents avis

- 1 Dans son avis portant sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2019⁷, la Cour des comptes a dressé la liste in extenso des diverses recommandations qu'elle avait formulées les dernières années depuis son avis sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015.
- 2 Certaines observations et recommandations de la Cour des comptes énumérées de manière exhaustive dans l'avis sur les rapports financiers de l'exercice 2019 ont été traitées par la modification, à partir du 18 décembre 2020, du cadre légal et réglementaire en matière de comptabilité et de rapportage, contrairement à d'autres observations auxquelles il n'a pas été donné suite. Par conséquent, des problèmes et/ou observations – selon l'interprétation (pratique) que les partis en font – soulevés précédemment pourraient à nouveau l'être dans les futurs avis de la Cour. La Cour en a fait mention dans son avis sur les rapports financiers de l'exercice 2020⁸.
- 3 Le document parlementaire relatif à l'examen, par la Commission de contrôle, des rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2020⁹, mentionne que « *sur proposition de la Présidente, la Commission de contrôle décide de renvoyer les recommandations que la Cour des comptes a formulées dans son avis du*

⁷ DOC 55 1384/006, p. 11 à 14.

⁸ DOC 55 2076/005, p. 11-12 et p. 39.

⁹ DOC 55 2076/005.

1er octobre 2021¹⁰, au groupe de travail 'partis politiques'¹¹. Comme l'indique la Commission de contrôle dans ledit document parlementaire¹², tous les partis politiques ont répondu par écrit aux observations les concernant et formulées dans l'avis de la Cour des comptes concernant les rapports financiers pour l'exercice 2020. Dans un souci de clarification, le présent rapport précisera davantage encore les observations concernées dans la mesure où celles-ci sont toujours pertinentes. Il convient encore de souligner qu'à la suite d'une observation de la Cour, certains partis ont déposé des comptes corrigés soit pour une seule composante [CD&V], soit pour toutes les composantes, y compris le compte consolidé [Ecolo], auprès de la Commission de contrôle, qui les a également publiés dans le document parlementaire relatif à l'examen des rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2020¹³. Les réponses des partis politiques ne nécessitent généralement pas d'autre commentaire.

¹⁰ Est visé ici l'avis concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2020.

¹¹ DOC 55 2076/005, p. 7.

¹² DOC 55 2076/005, p. 6.

¹³ DOC 55 2076/005, p. 73 et suivantes.

Partie 1 – Aspects formels

1 Respect du nouveau modèle de rapport financier

- 1.1 La Cour des comptes n'observe pas d'anomalie significative ou de lacune majeure en ce qui concerne le respect de la structure générale des rapports financiers relatifs à l'exercice 2021.
- 1.2 L'annexe à la loi du 4 juillet 1989 prévoit que le rapport financier comprendra au moins les documents suivants :
 1. un document identifiant le parti et ses composantes ;
 2. le bilan et le compte de résultats de chaque composante du parti politique ;
 3. les comptes annuels consolidés du parti politique et de ses composantes ;
 4. un rapport du réviseur d'entreprises.

Le nouveau modèle de 2020 reprend ces quatre documents, mais ne les numérote pas tous, ce qui constitue une régression par rapport au modèle de 2016 (qui numérote les quatre documents) et peut donner lieu à une numérotation différente selon les partis ou à l'absence de numérotation, nuisant à la lisibilité des rapports financiers. Certains partis suivent, en tout ou en partie, la numérotation du modèle de 2020 [Open Vld - cdH], d'autres suivent celle du modèle de 2016 [N-VA - PS - MR - CD&V - PVDA-PTB - Ecolo - Groen], d'autres encore n'utilisent pas de numérotation [Vlaams Belang] ou encore suivent la numérotation du modèle de 2016 mais annexent les documents en question au rapport financier [DéFI] ou enfin utilisent une numérotation erronée [Vooruit]. La Cour des comptes rappelle sa recommandation de l'année passée, à savoir que le modèle de 2020 numérote les quatre documents précités et que tous les partis politiques doivent suivre cette numérotation.

- 1.3 Tous les partis utilisent le nouveau modèle de rapport financier de 2020 pour leur rapport sur l'exercice 2021. Les partis [PS - MR - Open Vld - Ecolo - Groen] joignent des documents et/ou des informations qui ne sont pas prescrits par le modèle de 2020, mais qui peuvent contribuer à une bonne compréhension des comptes.

2 Texte introductif du rapport financier et qualité du ou des signataire(s) des états financiers

- 2.1 Le schéma légal prévoit que le texte introductif du rapport financier sera signé par la (les) personne(s) autorisée(s) à représenter l'ASBL chargée, en vertu des articles 22 et 23 de la loi du 4 juillet 1989, de l'élaboration des rapports financiers.
- 2.2 Le texte introductif du rapport financier a été signé par la (les) personne(s) compétente(s), à l'exception d'un parti [PS], où le texte n'a pas été signé par les personnes compétentes alors que leurs noms sont mentionnés.
- 2.3 Pour les partis [PS - Ecolo], le texte introductif du rapport financier s'écarte (légèrement) du contenu du texte prévu par le schéma légal. Quant au parti [DéFI], le

texte introductif diffère du texte prévu par le modèle. Pour les partis [MR – Groen], le texte introductif est complété d'autres informations.

3 Existence des données identificatrices et financières pour chacun des partis politiques et chacune de leurs composantes

- 3.1 Aucune donnée identificatrice ou financière n'est manquante pour aucun parti.
- 3.2 Pour le parti [Open Vld], des données identificatrices sont indiquées pour la composante *Open Vld-Fractie Provincie Antwerpen* mais aucune donnée financière. Cette composante a été liquidée en 2020¹⁴.

4 Respect des exigences formelles relatives aux données identificatrices des partis politiques et de leurs composantes

- 4.1 En ce qui concerne l'exercice 2021, la Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie ou de manquement significatif quant à la manière dont l'ensemble des partis politiques a respecté les exigences formelles relatives à l'identification de leurs différentes composantes. La Cour constate que pour les composantes créées sous la forme d'une association de fait, les exigences juridiques formelles (pas de statut formel, de conseil de gestion formel, etc.) sont plutôt limitées. Cela se reflète dans l'interprétation hétérogène des exigences formelles relatives aux données identificatrices imposées par le modèle 2020 entre les différents partis. Contrairement aux composantes créées sous la forme d'une association sans but lucratif ou d'un autre type de société dont les exigences juridiques formelles sont fixées par une loi, les exigences formelles relatives aux données identificatrices telles qu'imposées par le modèle de 2020 ne sont contraignantes que dans une mesure limitée pour les associations de fait. Les observations reprises au point 4.2 concernent donc en premier lieu les composantes créées sous la forme d'une association sans but lucratif ou d'un autre type de personne morale, mais elles peuvent aussi s'appliquer à des associations de fait puisque celles-ci doivent en principe respecter les exigences formelles imposées par le modèle de 2020.
- 4.2 Comme lors des exercices précédents, divers manquements formels mineurs continuent à être observés, à des degrés divers, auprès de l'ensemble des partis, concernant l'absence occasionnelle, voire systématique :
- de la profession des membres de l'organe de gestion ou la confusion de cette dernière avec la fonction dans l'organe de gestion [PS - MR - Open Vld - Groen - cdH] ;
 - des membres de l'organe de gestion [PS] ;
 - de l'adresse (complète) des membres de l'organe de gestion [PS - MR - PVDA-PTB]. Concernant cette obligation, la Cour des comptes souligne l'incertitude quant à la nécessité d'indiquer l'adresse complète ou non. La version néerlandaise du modèle de 2020 parle de « woonplaats » tandis que la version française parle de « domicile ». Les deux termes ont une portée différente : le terme

¹⁴ DOC 55 2076/002, p. 1187.

« woonplaats » fait référence à la commune ou à la ville et le terme « domicile » ou « domicilie » à l'adresse complète. La Cour recommande de clarifier cette question ;

- du numéro de l'article des statuts relatif à l'objet social des ASBL ou de l'objet social lui-même [PS – Open Vld – Groen – DéFI] ;
- de la composition de l'organe de contrôle au niveau des composantes [N-VA – PS – CD&V – Groen]. L'organe de contrôle est généralement organisé au niveau du parti et est le même pour toutes ses composantes en vue de l'établissement des comptes consolidés, de sorte qu'il ne semble pas nécessaire de mentionner cet organe de contrôle au niveau des composantes. Cependant, il est possible qu'une composante ait un autre organe de contrôle que celui chargé de la consolidation. C'est la raison pour laquelle il faut toujours mentionner l'organe de contrôle en charge de la consolidation et de la composante, comme le prévoit le modèle de 2020.

5 Respect des schémas prévus pour la présentation des données relatives aux comptes des composantes et au compte consolidé

- 5.1 Le modèle de 2020 contient une nouveauté pour les composantes : dans le compte de résultats, la rubrique « XI Résultat » est dorénavant subdivisée en deux sous-rubriques « A. Part des tiers » et « B. Part du groupe ». Le modèle de 2020 prévoit des croix dans les cases en regard de ces sous-rubriques, ce qui laisse présumer a priori qu'il n'est pas nécessaire de reprendre les montants. Ces sous-rubriques ne sont dès lors pas complétées de manière uniforme par les partis politiques :

- les partis [N-VA – PS – Vlaams Belang – MR – Vooruit – Groen – cdH] mentionnent ces sous-rubriques et les complètent entièrement ou partiellement (aucune mention au lieu de « o ») ;
- les partis [CD&V – DéFI] mentionnent ces sous-rubriques, mais ne complètent aucun montant ni ne mettent de croix ;
- les partis [PVDA-PTB – Open Vld – Ecolo] suivent le modèle de 2020 et prévoient des croix.

Vu qu'il n'est en effet pas attendu a priori que des montants y soient mentionnés, étant donné que ce modèle prévoit d'indiquer des croix dans les cases concernées, la Cour recommande de clarifier ce qu'il y a lieu de compléter dans ces deux sous-rubriques et de faire en sorte que les partis complètent ces sous-rubriques de manière uniforme.

- 5.2 La présentation de comptes bilingues [PVDA-PTB] n'est pas prévue par le modèle de 2020.
- 5.3 L'établissement des comptes annuels consolidés relève de la responsabilité de l'ASBL visée à l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989 dont le numéro national doit être mentionné dans les comptes annuels consolidés. Cette ASBL visée à l'article 22 diffère des autres ASBL reprises dans le périmètre de consolidation qui possèdent leur propre numéro national. Pour éviter toute confusion, le numéro national de l'ASBL visée à l'article 22 ne doit être mentionné que dans les comptes consolidés et non dans ceux des composantes. Le parti [Groen] mentionne le numéro national de l'ASBL visée à

l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989 tout au long du document, y compris au niveau de toutes les composantes, alors que, d'après le modèle de 2020, cette mention n'est prescrite que pour les comptes annuels consolidés. Le parti [PS] mentionne le numéro national de l'ASBL visée à l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989 dans les comptes annuels consolidés et pour la plupart des composantes, y compris d'autres composantes constituées sous forme d'ASBL. Le parti [Ecolo] mentionne le numéro national des différentes composantes constituées sous forme d'ASBL, ce qui n'est pas prévu dans le modèle de 2020.

- 5.4 L'absence de certains sous-totaux ou totaux de rubriques est constatée à des degrés divers [N-VA – MR – CD&V – Open Vld – Ecolo – Vooruit – Groen – DéFI]. Par exemple, la rubrique VI.A Provisions pour risques et charges ne contient pas de total alors que les sous-rubriques qui la composent mentionnent des montants. L'absence de (sous-) totaux entrave la lisibilité des rapports financiers.

Pour une composante du parti [PS], les (sous-) totaux ne sont pas calculés et le rapport indique « #valeur ».

Pour certaines composantes du parti [Groen], le rapport mentionne zéro au niveau du compte de résultats pour certaines rubriques alors que le total des sous-rubriques n'est pas égal à zéro.

- 5.5 Deux partis [PS – MR] utilisent, dans les comptes des composantes, des éléments qui, d'après le modèle de 2020, sont réservés aux comptes consolidés, comme le cadre « Évolution des capitaux propres consolidés ».
- 5.6 Un parti [MR] n'a pas biffé de manière appropriée la mention « Oui/Non » figurant sous le cadre VI « Contributions publiques belges » de l'annexe.
- 5.7 Deux partis [PS – MR] utilisent les termes « résultat consolidé de l'exercice » au lieu des termes « résultat de l'exercice » pour tous les comptes des composantes.

6 Exhaustivité et présentation générale des données financières

- 6.1 L'exhaustivité et la présentation générale des comptes ne posent pas de problèmes majeurs. Ce constat tient compte des entités pour lesquelles les partis ont justifié ou commenté antérieurement l'absence de toute donnée financière ainsi que les éventuelles particularités structurelles ou comptables de certaines de leurs composantes.
- 6.2 Par référence notamment aux points 5.1 et 5.4, la lisibilité des rapports financiers des différents partis souffre du fait que certaines rubriques ne sont pas remplies lorsqu'aucune transaction comptable ne doit y être enregistrée. Tous les partis, à l'exception du parti [PVDA-PTB], qui indique partout « o », mettent tantôt « o » tantôt rien à des degrés divers, même parfois au sein d'une même composante. La Cour recommande d'indiquer « o » dans toutes les rubriques concernées lorsqu'aucune transaction comptable n'y a été enregistrée.

- 6.3 Le parti [Ecolo] renvoie à l'annexe 1, qui contient les règles d'évaluation, sous la rubrique XVI. Règles d'évaluation. La Cour des comptes observe toutefois que lesdites règles sont reprises à l'annexe 2.
- 6.4 Pour la composante « Groupe provincial du Hainaut ASBL » du parti [PS], il a été constaté que toutes les rubriques de 2021 et de 2020 ont été complétées par zéro au niveau du bilan alors que tel n'était pas le cas au niveau du compte de résultats. Le parti a répondu que les comptes du bilan de cette composante transmis pour l'élaboration des comptes consolidés 2021 étaient erronés. Quant à l'exercice 2021, l'absence de chiffres au niveau du bilan est due à la dissolution de l'ASBL la même année. Les chiffres consolidés globaux de 2020 sont toutefois corrects et conformes à ceux transmis en juin 2021. Le parti a transmis à la Cour un compte 2020 et 2021 complété pour la composante concernée (renseignement supplémentaire).

7 Rapport du réviseur d'entreprises – Remarques éventuelles relatives à l'attestation des comptes

- 7.1 Tous les rapports des réviseurs d'entreprises portant sur la comptabilité des partis sont joints et sont formulés sans réserve.
- 7.2 Tous les rapports des réviseurs d'entreprises contiennent des dispositions confirmant que les trois exigences formulées au point 4 de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 ont été respectées.
- 7.3 L'exigence mentionnée au point 4.b de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989, selon laquelle le réviseur d'entreprises dans son rapport « *expose si l'organisation administrative et comptable du parti et de ses composantes est suffisante pour permettre d'établir des comptes consolidés* » est respectée correctement pour les partis [N-VA – PVDA-PTB – Vlaams Belang – Ecolo – DéFI]. Pour les partis [PS – MR – CD&V – Open VLD – Vooruit – Groen – cdH], le rapport du réviseur se limite à l'entité consolidée en ce qui concerne cette exigence, sans aucune référence à l'organisation administrative et comptable des composantes.

8 Rapport du réviseur d'entreprises - Analyse destinée à favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité

- 8.1 Les dispositions du point 4.c. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989, visant à ce que le réviseur d'entreprises dans son rapport « *analyse les données des comptes consolidés en mettant en évidence les aspects qui sont susceptibles de défavoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité* », laissent une marge d'appréciation au réviseur d'entreprises. La nature et l'étendue des informations fournies varient ainsi selon les partis politiques.
- 8.2 Pour les partis [N-VA – PS – Vlaams Belang – PVDA-PTB – Ecolo – Groen – cdH – DéFI], le rapport du réviseur d'entreprises contient une analyse des principaux mouvements tantôt sous la forme d'une annexe au rapport, tantôt dans le rapport.

Comme lors des exercices précédents, le rapport du réviseur d'entreprises du parti [MR] renvoie au rapport du conseil d'administration sur les comptes consolidés joint en annexe, qui contient une analyse détaillée. Concernant les partis [CD&V - Vooruit], le rapport du réviseur d'entreprises contient une analyse limitée, justifiée par le fait que les comptes 2021 sont largement comparables à ceux de 2020. Le rapport du réviseur d'entreprises du parti [Open VLD] ne contient pas d'analyse, mais joint une liste de ratios, à l'instar des années précédentes.

9 Données relatives aux règles d'évaluation (cadre XVI)

- 9.1 Le nouveau modèle de rapport financier de 2020 précise uniquement « à compléter » en ce qui concerne les règles d'évaluation à indiquer au cadre XVI, contrairement au modèle de 2016, qui imposait trois règles d'évaluation standard à chaque parti. La mention « à compléter » manque de clarté et pourrait signifier qu'il convient de reprendre toutes les règles d'évaluation sous le cadre XVI. La Cour a formulé par le passé plusieurs recommandations au sujet des règles d'évaluation à l'intention de la Commission de contrôle, dont les principales étaient que les partis politiques reprennent toutes leurs règles d'évaluation et qu'ils devaient le mentionner.
- 9.2 Tous les rapports financiers mentionnent des règles d'évaluation. L'étendue de ces dernières varie toutefois selon les différents partis.
- 9.3 Neuf partis [N-VA – Vlaams Belang – CD&V – Open Vld – Ecolo – Vooruit – Groen – cdH – DéFI] mentionnent spontanément le fait qu'ils produisent l'ensemble de leurs règles d'évaluation.
- 9.4 Un parti [PS] mentionne des règles d'évaluation détaillées mais ne précise pas s'il en reprend l'ensemble.
- 9.5 Deux partis [MR – PVDA-PTB] mentionnent exclusivement les règles d'évaluation prévues dans le modèle de 2016.
- 9.6 Auprès du parti [Vlaams Belang], une modification mineure a été constatée dans les règles d'évaluation, qui a été explicitée dans le rapport du réviseur d'entreprises.

Une modification mineure a aussi été constatée auprès du parti [Groen], qui a signalé que la modification des règles d'évaluation n'avait eu aucune incidence sur les chiffres rapportés et que les rythmes d'amortissement avaient été appliqués comme par le passé (renseignement supplémentaire).

- 9.7 Il ressort des constatations reprises ci-avant que les partis politiques complètent de manière différente la rubrique relative aux règles d'évaluation. La loi du 16 décembre 2020 rend applicables les principes généraux relatifs notamment aux règles d'évaluation (livre III, titre 1er, chapitre 2, de l'arrêté royal du 29 avril 2019 portant exécution du code des sociétés et des associations). L'article 3:6, § 1er, alinéa 2, de cet arrêté royal prévoit notamment que les règles d'évaluation sont résumées dans l'annexe. Par conséquent, la réglementation n'impose pas la mention de l'intégralité des règles d'évaluation. Le résumé des règles d'évaluation en application de

l'article 3:6, § 1er, alinéa 2, précité doit toutefois être suffisamment précis et explicite permettre de comprendre les règles d'évaluation appliquées.

10 Données relatives à la méthode de consolidation (cadre XVII)

- 10.1 Les partis [PS – MR – Open Vld] ne mentionnent rien au cadre XVII. Par souci de clarté, il est recommandé d'indiquer au moins la mention « néant » ou « pas applicable » en l'absence de composantes n'ayant pas été consolidées suivant la méthode intégrale.

11 Données relatives au tableau de concordance des patrimoines (cadre XVIII)

- 11.1 La Cour des comptes avait constaté l'année passée¹⁵ que les versions française et néerlandaise du modèle de 2020 diffèrent au niveau des remarques reprises sous le cadre XVIII (rubrique « Remarques »). La version française contient deux remarques tandis que la version néerlandaise en mentionne trois. Concernant la troisième remarque spécifique à la version néerlandaise, la Cour souligne que la reprise du bilan et du compte de pertes et profits de chaque composante consolidée est déjà prévue par l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 et le nouveau modèle de 2020. L'utilité de cette troisième remarque est donc limitée.

Deux partis francophones [MR – cdH] reprennent les deux remarques du modèle français de 2020. Les partis [PS – Ecolo – DéFI] reprennent les trois remarques formulées dans la version néerlandaise. Les partis néerlandophones et le parti [PVDA-PTB] reprennent tous les trois remarques du modèle néerlandais de 2020.

- 11.2 Les partis [PS – MR – Open Vld – Ecolo – Vooruit] ne commentent pas toutes les remarques reprises. Par souci de clarté et de comparabilité avec d'autres partis, la Cour des comptes recommande de mentionner au moins « néant » ou « pas applicable », en l'absence de commentaires pertinents.
- 11.3 Le parti [CD&V] reprend sous la troisième remarque une explication concernant la mutation des réserves immunisées et des impôts différés qui est reprise dans les produits exceptionnels étant donné que la rubrique spécifique y afférente du compte de résultats ne figure pas dans le modèle standard des comptes annuels consolidés¹⁶. Cette explication s'inscrit dans la constatation de l'année passée concernant cette mutation et qui a été abordée dans le rapport de la Commission de contrôle relatif à l'examen des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2020)¹⁷.

¹⁵ DOC 55 2076/005, p. 17.

¹⁶ Voir le point 2.2 de la Partie 2 – Aspects financiers ci-dessous.

¹⁷ DOC 55 2076/005, p. 70 à 72.

RAPPORTS FINANCIERS SUR LA COMPTABILITÉ DES PARTIS POLITIQUES ET DE LEURS COMPOSANTES (EXERCICE 2021) /

13

- 11.4 Comme lors des exercices précédents, le parti [Ecolo] communique un second cadre XVIII qui intègre les mouvements sur subsides. De ce fait, cette annexe pourrait utilement remplacer l'actuel cadre XVIII.

12 Demandes de renseignements supplémentaires

La Cour des comptes a adressé des demandes de renseignements supplémentaires à plusieurs partis politiques. Ils ont tous communiqué leurs réponses dans le délai imparti (un mois).

Partie 2 – Aspects financiers

1 Examen des variations entre exercices

Comme pour les avis précédents, l'examen des variations entre exercices a été réalisé par rapport à un double seuil de matérialité.

Un montant absolu, égal à 5 % du total du bilan consolidé de l'année 2021, a été retenu comme premier seuil de matérialité. Tout montant supérieur à ce chiffre de référence, qu'il porte sur l'exercice 2021 ou sur l'exercice précédent, a été examiné en vue de vérifier s'il répondait également au second seuil de matérialité.

Celui-ci porte sur la hauteur de la variation intervenue entre les deux exercices. Tout chiffre de l'exercice 2021 présentant une valeur au minimum doublée ou au minimum réduite de moitié par rapport à celle de l'exercice 2020 est considéré comme respectant ce second seuil de matérialité.

Sur la base de ces deux seuils cumulés, la Cour des comptes a procédé à un examen de l'ensemble des variations annuelles figurant dans les rapports financiers. Toute rubrique dont les montants répondent au double seuil précité est en principe¹⁸ évoquée ci-après (avec mention des montants¹⁹) et peut constituer un point d'attention pour la Commission de contrôle.

Lorsqu'une explication de la variation enregistrée a pu être fournie grâce aux données reprises dans les états financiers ou aux renseignements additionnels communiqués par les partis, elle est reprise en commentaire. Pour éviter les répétitions, l'explication est dorénavant synthétisée dans le rapport.

1.1 Constatations communes à la majorité des partis politiques

L'exercice 2021 n'a pas été une année électorale.

Le tableau ci-après illustre, pour l'ensemble des partis politiques, les chiffres relevés au niveau consolidé.

¹⁸ Sauf si le montant peut être déduit du tableau 1 (voir ci-dessous).

¹⁹ Lorsque les variations ne répondent pas au double critère de matérialité, les montants ne sont pas mentionnés.

Tableau 1 – Incidence sur le compte de résultats des variations des charges comptabilisées en matière de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, et des mouvements de provisions pour risques et charges, y compris les provisions pour propagande électorale (en milliers d'euros)

Partis	Charges (1)		Delta en résultat (3)	Provisions (2)		Delta en résultat (4)	Delta net en résultat (5)
	2021	2020		2021	2020		
N-VA	3.918	2.898	-1.020	500	1.500	1.000	-20
PS	457	360	-97	1.533	1.109	-424	-521
Vlaams Belang	1.586	2.375	789	509	517	8	797
MR	1.289	893	-396	540	515	-25	-421
CD&V	387	334	-53	950	890	-60	-113
PVDA-PTB	3.166	2.215	-951	0	-308	-308	-1.259
Open Vld	371	510	139	817	1.160	343	482
Ecolo	1.191	865	-326	523	925	402	76
Vooruit	1.154	780	-374	716	1.007	291	-83
Groen	1.134	682	-452	431	1.000	569	117
cdH	289	260	-29	1.074	915	-159	-188
DéFI	194	93	-101	0	0	0	-101

- (1) Ce poste correspond à la rubrique II, B, 4, « Charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales » du compte de résultats (consolidé).
- (2) Ce poste correspond à la rubrique II, F, « Provisions pour risques et charges » du compte de résultats (consolidé) et comprend toutes les provisions, y compris celles pour les charges électorales. Montant positif = dotation nette aux provisions pour risques et charges. Montant négatif = utilisation nette ou reprise nette de provisions pour risques et charges.
- (1&2) Les données chiffrées composant les colonnes « Charges » et « Provisions » contiennent des montants autres que ceux strictement liés aux seules charges électorales. L'incidence nette de ces dernières sur le compte de résultats est fournie par la dernière ligne de l'annexe XI.C des rapports financiers.
- (3) Pour tous les partis, ce delta représente l'incidence sur le compte de résultats 2021 (par rapport à 2020) de la comptabilisation, au cours de l'exercice 2021, des charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales. Montant positif = incidence positive sur le résultat et montant négatif = incidence négative sur le résultat (par rapport à 2020).
- (4) Ce delta représente l'incidence sur le compte de résultats 2021 (par rapport à 2020) des mouvements de provisions pour risques et charges enregistrés au cours de l'exercice. Montant positif = incidence positive sur le résultat et montant négatif = incidence négative sur le résultat (par rapport à 2020).

- (5) Ce delta représente l'incidence finale nette sur le compte de résultats 2021 (par rapport à 2020), des montants cumulés évoqués aux points (3) et (4). Montant positif = incidence nette positive. Montant négatif = incidence nette négative.

Lors des années non électorales, des provisions pour charges électorales sont généralement constituées et aucune charge électorale n'est en principe comptabilisée.

À l'exception de deux partis [Vlaams Belang – Open VLD], tous les partis comptabilisent en 2021 des charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, supérieures à celles de 2020. En 2021, aucun parti n'a toutefois comptabilisé de charges électorales.

À l'exception de deux partis [PVDA-PTB – DéFI], qui n'ont comptabilisé ni reprise/utilisation ni dotation, tous les partis ont comptabilisé des dotations nettes aux provisions pour risques et charges (qui comprennent notamment les provisions pour la propagande électorale). En 2021, tous les partis ont comptabilisé des provisions pour la propagande électorale à l'exception de [PVDA-PTB – DéFI].

Les constatations ci-dessus portent sur les montants des comptes consolidés. Dans le chef de la plupart des partis, une ou deux composantes enregistrent les principales variations en matière de charges électorales et de mouvements de provisions y associés. Afin d'éviter des redites inutiles, ces variations (au niveau des composantes) ne sont pas évoquées dans les paragraphes qui suivent, mais les composantes concernées sont mentionnées.

1.2 N-VA

a) Comptes consolidés

Absence des rubriques concernées.

b) Composantes

Absence des rubriques concernées.

1.3 PS

a) Comptes consolidés

Au niveau des comptes consolidés, les terrains et constructions passent de 1.257.931 euros à 3.081.524 euros et les dettes financières à plus d'un an envers des établissements de crédit de 254.926 euros à 2.529.365 euros. Comme il ressort de l'annexe au rapport du réviseur d'entreprises, les deux augmentations s'expliquent essentiellement par la réalisation de travaux de rénovation au siège principal du parti et par l'acquisition d'un bâtiment à Quaregnon, tous deux financés par un emprunt à long terme auprès d'établissements de crédit.

b) Composantes

- Une évolution comparable à celle exposée au niveau des comptes consolidés est constatée au niveau de l'*ASBL Fonsoc* (entité consolidante) en ce qui concerne les terrains et constructions ainsi que les dettes financières à plus d'un an envers des établissements de crédit.
- Une évolution comparable à celle exposée au niveau des comptes consolidés est constatée au niveau de l'*ASBL Institut Émile Vandervelde* en ce qui concerne les terrains et constructions ainsi que les dettes financières à plus d'un an envers des établissements de crédit.

1.4 Vlaams Belang

a) Comptes consolidés

- Au niveau des comptes consolidés, les terrains et constructions passent de 408.180 euros à 1.315.251 euros. Comme il ressort de l'annexe au rapport du réviseur d'entreprises, cette augmentation s'explique par l'acquisition d'un bien immobilier.

b) Composantes

- Au niveau de l'*association de fait Vlaams Belang*, les valeurs disponibles passent de 1.753.346 euros à 3.724.751 euros. Cette augmentation de 1.971 milliers d'euros résulte de la baisse des créances (1.276 milliers d'euros), des comptes de régularisation à l'actif (25 milliers d'euros) et des dettes (35 milliers d'euros), ainsi que de l'augmentation des provisions (492 milliers d'euros) et du bénéfice de l'exercice (213 milliers d'euros) (renseignement supplémentaire).

Auprès de la même composante, la rubrique « fonds social – capital/apport/primes d'émission – réserves – fonds affectés » passe de 2.692.503 euros à 6.326.239 euros en raison de l'ajout du bénéfice 2020 au fonds social (renseignement supplémentaire).

Auprès de la même composante, les autres contributions d'entités liées consolidées baissent de 4.750.000 euros à 1.000.000 d'euros. L'*ASBL Vrijheidsfonds* est l'entité bénéficiaire conformément à l'article 22 du financement du parti. Ces montants sont transférés à l'*association de fait Vlaams Belang* en fonction des besoins (renseignement supplémentaire).

Le résultat baisse de 3.633.737 euros à 213.336 euros essentiellement en raison de la diminution précitée des autres contributions des entités consolidées.

- Une évolution identique à celle exposée au niveau des comptes consolidés est constatée au niveau de l'*ASBL Vrijheidsfonds* (entité consolidante) en ce qui concerne les terrains et constructions.

Auprès de la même composante, les dotations à des entités liées consolidées baissent de 4.750.000 euros à 1.000.000 d'euros. Il s'agit de la contrepartie de la baisse des dotations reçues de l'*association de fait Vlaams Belang* (renseignement supplémentaire).

Le résultat passe de 477.240 euros à 4.077.901 euros principalement en raison de la baisse précitée des dotations à des entités liées consolidées.

1.5 MR

a) Comptes consolidés

Absence des rubriques concernées.

b) Composantes

Absence des rubriques concernées.

1.6 CD&V

a) Comptes consolidés

Absence des rubriques concernées.

b) Composantes

Absence des rubriques concernées.

1.7 PVDA-PTB

a) Comptes consolidés

- Au passif du bilan, les créances à un an au plus passent de 192.434 euros à 721.321 euros. Comme il ressort de l'annexe au rapport du réviseur d'entreprises, cette augmentation s'explique essentiellement par le retard dans le transfert des contributions de plusieurs mandataires.

- Au niveau du compte de résultats, le résultat consolidé passe de 3.456.121 euros à 1.429.688 euros. Cette baisse s'explique par l'augmentation des charges sur activités courantes (augmentation des charges de personnel et des charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales) qui est proportionnellement beaucoup plus élevée que la hausse des produits sur activités courantes.

b) Composantes

- Auprès de l'*ASBL PVDA-PTB-22* (entité consolidante), le résultat de l'exercice passe de 3.746.637 euros à 632.881 euros, principalement en raison de l'augmentation des charges relatives aux dotations aux entités liées consolidées.

- Auprès de l'association de fait *Partij van de Arbeid van België*, les contributions des entités liées consolidées passent de 3.446.590 euros à zéro euro. Auprès de la même composante, les charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, diminuent de 2.163.864 euros à 132.655 euros. Ces deux diminutions résultent de la reprise de l'ensemble des charges et produits opérationnels de l'association de fait *Partij van de Arbeid van België* par l'ASBL *Dienen*, mentionnée dans la remarque 1 à la fin du rapport financier. Cette opération a permis à l'association de fait *Partij van de Arbeid van België* de disposer de produits plus que suffisants (...) et de réduire à presque 0 toutes les charges de la composante (...) – à l'exception de certains engagements résiduels qui ne pouvaient pas encore être repris par l'ASBL *Dienen* au cours de l'exercice 2021 (renseignement supplémentaire).
- Auprès de l'ASBL *Dienen*, les valeurs disponibles passent de 165.553 euros à 691.745 euros à l'actif, principalement en raison du cash-flow positif de cette composante, combiné à la nécessité de détenir davantage de liquidités en raison de la forte augmentation des obligations de paiement suite à l'augmentation considérable des charges de cette composante (renseignement supplémentaire).

Auprès de la même composante, les créances à un an au plus inscrites à l'actif augmentent également, passant de 122.132 euros à 539.238 euros. Cette hausse est essentiellement due à deux créances importantes intra-périmètre envers l'association de fait *Partij van de Arbeid van België* (...). Pour le reste, l'augmentation en 2021 s'explique par un legs déjà acquis au cours de l'exercice 2021, mais pour lequel les fonds n'avaient pas encore été reçus à la clôture de l'exercice (renseignement supplémentaire).

Au passif, les dettes à un an au plus passent de 395.920 euros à 1.054.643 euros en raison, d'une part, de l'augmentation des charges sur activités courantes (réception de factures en fin d'année et de factures pour des montants relativement élevés dans le cadre d'un événement en décembre qui n'avaient pas encore été totalement payées à la fin de l'exercice) et, d'autre part, de l'augmentation des dettes relatives aux rémunérations et aux cotisations sociales (à la suite d'un reclassement recommandé par le réviseur d'entreprises et de la comptabilisation d'une provision plus élevée pour pécules de vacances due à une augmentation du personnel) (renseignement supplémentaire).

Le résultat de l'exercice de la même composante passe de -24.740 euros à 842.447 euros, en raison de l'augmentation des produits sur activités courantes (de 3.465.509 euros à 9.803.782 euros) proportionnellement supérieure à celle des charges sur activités courantes (de 3.490.249 euros à 8.961.233 euros).

L'augmentation des produits est essentiellement due à la hausse des autres contributions des entités consolidées qui passent de 3.103.105 euros à 9.130.943 euros, en raison du besoin de financement plus important du fait que les produits n'ont pas suivi la progression des charges (...). En outre, suite aux observations de la Cour des comptes sur le rapport financier de l'exercice 2020, cette composante a souhaité compenser la perte reportée de l'exercice 2020 par un bénéfice de

RAPPORTS FINANCIERS SUR LA COMPTABILITÉ DES PARTIS POLITIQUES ET DE LEURS COMPOSANTES (EXERCICE 2021) /
20

l'exercice 2021, de manière à couvrir le fonds affecté au passif social des exercices 2020 et 2021 par un résultat reporté positif. Des contributions des entités liées consolidées ont été nécessaires à cette fin (renseignement supplémentaire).

L'augmentation des charges est principalement due à la reprise de l'ensemble des charges et produits opérationnels de l'association de fait *Partij van de Arbeid van België* par l'ASBL *Dienen*. Cette reprise a entraîné la hausse des charges relatives aux bâtiments de 171.534 euros à 666.324 euros et des charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électroniques, de 50.313 euros à 3.033.528 euros (...) (renseignement supplémentaire).

1.8 Open Vld

a) Comptes consolidés

Absence des rubriques concernées.

b) Composantes

Absence des rubriques concernées.

1.9 Ecolo

a) Comptes consolidés

Absence des rubriques concernées.

b) Composantes

Absence des rubriques concernées.

1.10 Vooruit

a) Comptes consolidés

Absence des rubriques concernées.

b) Composantes

Les immobilisations de l'ASBL *OSP* passent de 553.062 euros à 1.213.844 euros en raison du bail qui a été conclu en 2021 pour la location d'un bâtiment situé à Bruxelles, lequel a été rénové et a entraîné l'achat de nouveau mobilier (renseignement supplémentaire).

Auprès de la même composante, les valeurs disponibles passent de 2.530.549 euros à 685.870 euros en raison des frais de rénovation et des frais d'achat de nouveau mobilier précités. L'augmentation des charges pour services et biens divers et des rémunérations et charges sociales explique également cette mutation (renseignement supplémentaire).

Après de l'association de fait Vooruit, le résultat de l'exercice passe de 101.721 euros à 1.341.259 euros à la suite de l'augmentation des produits sur activités courantes, qui est proportionnellement plus élevée que celle des charges sur activités courantes. Les produits divers passent de 0 à 1.225.989 euros en raison de l'absorption des associations de fait Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, Vlaams Brabant et West-Vlaanderen, dont les valeurs disponibles ont été transférées à l'association de fait Vooruit. Depuis le 1er janvier 2021, les cotisations sont perçues directement via l'association de fait Vooruit et ont fait l'objet d'une nouvelle répartition, de sorte que la perception a augmenté. Les contributions sont également perçues directement par l'association de fait Vooruit depuis la même date et ont fait l'objet d'une nouvelle répartition (renseignement supplémentaire).

Les valeurs disponibles de la même composante passent de 480.037 euros à 2.185.454 euros au niveau du bilan, car celle-ci reçoit les moyens financiers des cinq associations de fait précitées, ainsi que la recette supplémentaire provenant des cotisations et des contributions (renseignement supplémentaire).

1.11 Groen

a) Comptes consolidés

Au niveau du compte de résultats, les provisions pour risques et charges diminuent de 1.000.000 euros à 431.000 euros. Il ressort de l'annexe au rapport du réviseur d'entreprises qu'en 2021, la dotation à la provision pour propagande électorale s'élève à 400.000 euros contre 980.000 euros en 2020, ce qui explique en grande partie la baisse précitée.

b) Composantes

- Au niveau de l'association de fait Groen dissoute au 31 décembre 2021, les autres créances à un an au plus passent de 23.800 euros à 1.767.952 euros. Pendant l'exercice 2021, une créance est née envers l'ASBL Groen Fonds. Il convient toutefois de tenir compte de ce qui suit (la créance entre l'ASBL Groen Fonds et l'ASBL Groenhuis). Les comptes courants respectifs sont centralisés chaque année, après le versement des dotations mutuelles, au sein de l'ASBL Groen Fonds pour conserver une vue d'ensemble. L'ASBL Groen Fonds a une dette envers l'association de fait Groen et l'ASBL Groenhuis a une dette envers l'ASBL Groen Fonds (renseignement supplémentaire).
- Les valeurs disponibles de l'ASBL Groenhuis augmentent de 1.014.438 euros à 2.308.217 euros, principalement en raison de l'ouverture d'un compte épargne au niveau de l'ASBL Groenhuis (1.000 milliers d'euros) (renseignement supplémentaire). Cette explication ne précise pas immédiatement l'origine de cette augmentation, d'autant plus que la composante en question comptabilise une perte de 754.432 euros.

Les autres dettes à un an au plus de la composante *ASBL Groenhuis* passent de 593.591 euros à 2.557.440 euros. Il s'agit de la contrepartie de l'augmentation des créances auprès de l'*ASBL Groen Fonds* (renseignement supplémentaire).

Le résultat de la composante *ASBL Groenhuis* baisse de 195.648 euros à -754.432 euros. Les dotations mutuelles demeurent quasiment identiques, mais à la lumière et en préparation de la simplification de la structure, l'*ASBL Groenhuis* a supporté davantage de charges d'exploitation. Les charges pour services et biens divers ont augmenté de 640.290 euros et les charges de personnel de 93.942 euros, avec une dotation identique (renseignement supplémentaire).

- Les autres créances à un an au plus de l'*ASBL Groen Fonds* (entité consolidante) passent de 593.591 euros à 2.557.440 euros. Il s'agit de la contrepartie de l'augmentation des dettes auprès de l'*ASBL Groenhuis* (renseignement supplémentaire).

Les autres dettes à un an au plus de la composante *ASBL Groen Fonds* augmentent de 1.373 euros à 1.751.547 euros. Il s'agit de la contrepartie de l'augmentation de la créance à l'égard de l'*association de fait Groen* (renseignement supplémentaire).

1.12 cdH

a) Comptes consolidés

Au niveau de l'actif du bilan, les terrains et constructions passent de 470.973 euros à 1.095.000 euros. Il ressort de l'annexe au rapport du réviseur d'entreprises que l'acquisition d'un terrain constructible et la vente du bâtiment de l'ancien siège expliquent cette augmentation.

Au niveau du passif du bilan, le résultat reporté passe de 846.312 euros à 4.992.905 euros en raison du résultat consolidé de l'exercice, qui explique à son tour l'augmentation des capitaux propres de 1.798.849 euros à 5.945.443 euros.

Au niveau du compte de résultats, le résultat consolidé passe de 18.749 euros à 4.146.594 euros. L'annexe au rapport du réviseur d'entreprises permet de déduire que c'est surtout l'enregistrement des produits non récurrents, qui passent de 0 à 4.355.597 euros, qui est à l'origine de l'augmentation précitée du résultat consolidé. La hausse des produits non récurrents résulte de la vente de deux bâtiments situés rue des Deux Églises.

b) Composantes

Les différentes variations constatées auprès des composantes mentionnées ci-après s'expliquent par la vente de deux bâtiments situés rue des Deux Églises. Il a été décidé que le produit de la vente de ces deux bâtiments serait intégralement transféré à l'*ASBL Unio*, qui a pour vocation de gérer le patrimoine du mouvement « Les Engagés » (renseignement supplémentaire).

- Les autres dettes à un an au plus de l'*ASBL Action solidaire* (entité consolidante) passent de 12.750 euros à 1.016.418 euros principalement en raison du transfert de 825.000 euros à l'*ASBL Unio* qui ne sera payé qu'en 2022. Au niveau du compte de résultats, les charges relatives aux dotations aux entités liées consolidées passent de 259.450 euros à 1.095.690 euros, également en raison du transfert précité. Les produits non récurrents passent de 0 à 825.000 euros à la suite de la vente d'un des deux bâtiments situés rue des Deux Églises (renseignement supplémentaire).
- Au niveau du bilan de l'*ASBL Unio*, les autres créances à un an au plus passent de 0 à 1.021.200 euros, ce qui est à mettre en relation avec l'augmentation de la dette auprès de l'*ASBL Action solidaire*. Les placements de trésorerie passent de 0 à 950.000 euros et les valeurs disponibles de 22.320 euros à 1.016.647 euros ; ces deux augmentations s'expliquent par le transfert net des produits non récurrents diminués des investissements immobiliers (1.095.000 euros) (renseignement supplémentaire).

Les terrains et constructions de la même composante passent de 0 à 1.095.000 euros à la suite des investissements immobiliers précités.

Au niveau du compte de résultats de la même composante, les autres contributions des entités liées consolidées passent de 1.397 euros à 4.355.597 euros. Cette hausse concerne la totalité des produits non récurrents provenant de l'*ASBL Action solidaire* (825.000 euros) et de l'« *Immobilière des Deux Églises* » (3.530.597 euros) (renseignement supplémentaire).

- L'augmentation des autres contributions des entités liées consolidées explique aussi la hausse du résultat de cette composante, qui est passé de -52 euros à 4.178.610 euros.

1.13 DéFI

a) Comptes consolidés

Au niveau du passif du bilan, les dettes financières à plus d'un an envers les établissements de crédits passent de 151.664 euros à 0 euro. Il ressort du rapport du réviseur d'entreprises que cette baisse s'explique par le remboursement anticipé en 2021 d'un emprunt bancaire destiné à financer la campagne électorale (200.000 euros). Les dettes relatives aux rémunérations et aux charges sociales passent de 36.653 euros à 76.790 euros, essentiellement en raison de la hausse du nombre d'ETP de 5,6 unités en 2020 à 10,8 unités en 2021, comme il ressort du rapport du réviseur d'entreprises.

Au niveau du compte de résultats, les charges de personnel passent de 371.005 euros à 820.122 euros à la suite de la hausse précitée du nombre d'ETP en 2021. Les charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, augmentent de 92.603 euros à 193.624 euros, en raison de la hausse des coûts de communication numérique et des coûts liés à divers

événements organisés en 2021, comme le montre le rapport du réviseur d'entreprises.

b) Composantes

- Une évolution identique à celle exposée au niveau des comptes consolidés est constatée au niveau de l'*ASBL Solidarité DéFI* (entité consolidante) en ce qui concerne les dettes financières à plus d'un an envers les établissements de crédits inscrites au bilan.

Au niveau du compte de résultats de la même composante, des évolutions comparables à celles exposées pour le compte consolidé sont constatées en ce qui concerne les charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, et les charges de personnel.

- Auprès de l'*ASBL Centre d'Études Jacques Georgin (CEG)*, les produits des contributions publiques belges passent de 0 à 95.985 euros. Il ressort du rapport du réviseur d'entreprises que cette augmentation s'explique par la reconnaissance de la composante en question dans le cadre du décret du 17 juillet 2003 relatif au développement de l'action d'éducation permanente et par le versement en 2021 d'une subvention de 95.985 euros par le ministère de la Communauté française.

Les charges de personnel de la même composante passent de 250 euros à 68.621 euros en raison de l'augmentation du nombre d'ETP précitée.

2 Examen général des comptes des composantes et des comptes consolidés

- 2.1 À l'exception de deux partis [CD&V – Groen], aucune remarque n'est à formuler.
- 2.2 À l'égard du parti [CD&V], la Cour des comptes rappelle la constatation formulée dans son avis de l'année passée²⁰, selon laquelle l'ancien modèle de rapport financier de 2016 ne prévoyait pas de rubriques dans le compte de résultats pour enregistrer les mutations des réserves immunisées et des impôts différés, que ce soit au niveau des composantes ou au niveau consolidé. Le nouveau modèle de 2020 prévoit bien une rubrique pour enregistrer les mutations des réserves immunisées (rubrique X), tant au niveau des composantes qu'au niveau consolidé, mais n'en prévoit pas pour enregistrer les mutations des impôts différés. La Cour constate que les comptes annuels consolidés 2021 du parti ne contiennent pas de rubrique pour l'enregistrement des mutations des réserves immunisées (rubrique X) alors que le nouveau modèle en prévoit une. La Cour préconise que le parti se conforme au modèle de 2020 en ce qui concerne la présentation de ses comptes annuels consolidés et, le cas échéant, enregistre les transactions comptables appropriées. Concernant la rubrique relative

²⁰ DOC 55 2076/005, p. 30 et p. 59.

aux mutations des impôts différés, la Cour réitère sa recommandation à la Commission de contrôle d'envisager une adaptation en ce sens.

Des prélèvements sur et des transferts vers les réserves immunisées ont été comptabilisés pour la composante *SCRL Tehuis van CD&V* du parti [CD&V] au niveau du compte de résultats. Indépendamment de la problématique abordée à ce sujet l'année dernière, il est constaté que les montants indiqués pour les réserves immunisées (rubrique X) pour l'exercice 2021 sont identiques à ceux repris dans les comptes annuels initiaux de l'exercice 2020 alors que le parti a transmis des comptes annuels adaptés pour la composante²¹. La Cour a souhaité savoir si les comptes annuels adaptés de l'exercice 2020 devaient ou non servir de base de comparaison pour l'exercice 2021, auquel cas la présentation comptable devrait de préférence être identique. Le parti a répondu que des comptes annuels adaptés ont été transmis l'année dernière pour la composante *SCRL Tehuis van CD&V*, lesquels auraient dû servir de base de comparaison pour 2021. Le parti a communiqué des comptes annuels adaptés dans lesquels les comptes annuels 2020 adaptés ont été utilisés comme base de comparaison avec l'exercice 2021. L'année passée, les comptes annuels adaptés n'avaient pas d'incidence sur le patrimoine consolidé du parti, tout comme cette année (renseignement supplémentaire).

- 2.3 En ce qui concerne le parti [Groen], la Cour des comptes a constaté, dans les comptes consolidés, une modification des taux d'amortissement dans les règles d'évaluation par rapport à l'exercice précédent. Le taux d'amortissement minimum pour les « installations, machines et outillage » s'élève à 10 % pour l'exercice 2021 alors qu'il était de 20 % en 2020. Le taux minimum pour la rubrique « autres » (dénommée « petit matériel » l'année passée) est de 10 % pour l'exercice 2021 alors qu'il s'élevait à 100 % en 2020. Dans l'annexe au rapport du réviseur d'entreprises, il est mentionné que le parti politique Groen et ses composantes ont conservé les mêmes règles d'évaluation que celles appliquées antérieurement. Le parti a répondu que la modification apportée aux règles d'évaluation n'a aucune incidence sur les chiffres rapportés et que les rythmes d'amortissement ont été appliqués comme auparavant (renseignement supplémentaire).

Il a été constaté au niveau des comptes consolidés du même parti que le total des produits sur activités courantes et des charges sur activités courantes ne comprennent pas les montants des autres contributions des entités liées consolidées à concurrence de 2.246.118 euros et des dotations aux entités liées consolidées à concurrence de 2.246.118 euros. Comme les deux montants sont en principe identiques dans le cadre de la consolidation et que les montants réciproques s'annulent mutuellement lors de la consolidation, il est préférable d'indiquer « 0 » sous ces rubriques.

²¹ DOC 55 2076/005, p. 74 – 78.

3 Vérification arithmétique de la relation entre la variation du patrimoine consolidé et le résultat consolidé de l'exercice

Sur la base du tableau « Évolution des capitaux propres et du fonds social consolidés » (qui figure dans l'annexe aux comptes annuels consolidés), la Cour des comptes a vérifié le caractère correct de la relation arithmétique « Nouveau patrimoine consolidé = Patrimoine consolidé au terme de l'exercice précédent + Résultat consolidé de l'exercice - Variation des subsides en capital ».

Cette vérification ne fait pas apparaître de divergence qui n'aurait pas été expliquée par ailleurs.

4 Vérification arithmétique de la relation entre le résultat consolidé et le cumul des résultats des différentes composantes

- 4.1 Auprès de deux partis [PS – CD&V], la vérification de la relation « Résultat consolidé - Cumul des résultats des composantes = 0 » aboutit à une différence.
- 4.2 La vérification arithmétique décrite ci-dessus aboutit à une différence de 704,35 euros dans le chef du parti [PS]. Comme lors des exercices précédents, ce parti a évoqué le fait qu'il procède, dans le cadre de la consolidation, à des ajustements de comptes réciproques au niveau du cadre XVIII.

En ce qui concerne l'*ASBL Fesonom* du parti [PS], la vérification précitée aboutit à une différence de 7.000 euros entre le résultat de l'exercice, qui est de -8.007 euros, et le résultat reporté pour lequel un montant de 1.007 euros a été comptabilisé au titre de perte reportée (à déduire de la différence entre les montants comptabilisés pour le bénéfice reporté en 2020 et 2021). Cela donne lieu à une différence entre les totaux de l'actif et du passif.

- 4.3 Au parti [CD&V], la vérification arithmétique décrite ci-dessus aboutit à une différence de 34.965 euros. Au niveau de l'*ASBL Unitas Arro Limburg*, le total des rubriques services et biens divers présente une différence de 34.965 euros par rapport à la somme des diverses sous-rubriques. Le parti a répondu que le montant mentionné dans la rubrique B.4 (34.965 euros) n'est pas repris dans la somme des charges pour services et biens divers. Le total de la rubrique ne correspond donc pas à la somme des postes sous-jacents. Il s'agit d'une erreur de formule, de sorte que le résultat mentionné dans les comptes annuels de l'*ASBL Unitas Arro Limburg* est aussi erroné. Cela n'a toutefois aucune incidence sur les comptes consolidés étant donné que les résultats sont repris correctement dans les comptes annuels consolidés. Le parti a transmis des comptes annuels adaptés pour la composante concernée (renseignement supplémentaire).

5 Vérification arithmétique de la relation entre le patrimoine consolidé et le cumul des patrimoines des différentes composantes

La vérification de la relation « Patrimoine consolidé - Cumul des patrimoines des composantes = 0 » met en évidence les différences suivantes :

N-VA	0 euro
PS	1.031.589,64 euros [*]
MR	0 euro
CD&V	-86.306,36 euros [*]
Open Vld	0 euro
Vooruit	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-11.300,80 euros [*]
Vlaams Belang	0 euro
PVDA-PTB	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

Les trois divergences annotées d'un astérisque [*] ont fait l'objet, dans le cadre des rapports portant sur l'exercice 2021 ou sur des exercices antérieurs, de commentaires explicatifs ou encore d'éléments justificatifs, notamment via les cadres XVII et XVIII des annexes des comptes²².

²² Pour rappel, ces différences sont liées à la méthode de consolidation (PS), en partie aux intérêts de tiers (CD&V) et aux subsides en capital (Ecolo).

Partie 3 – Questions adressées à l'ensemble des partis politiques

Dans le cadre de son examen des rapports financiers relatifs à l'exercice 2021, la Cour des comptes n'a posé aucune question commune à l'ensemble des partis politiques.

Cour des comptes
Rue de la Régence 2
B-1000 Bruxelles

+32 2 551 81 11

+32 2 551 86 22

www.courdescomptes.be

VI. — RÉACTION DES PARTIS POLITIQUES

Rapports financiers – exercice comptable 2021 – réactions

Les partis N-VA, Groen, PS, MR, VB, cd&v, PVDA-PTB, Open Vld et Vooruit n'ont pas formulé d'observations.

Pour Ecolo, le rapport ne contenant que des remarques sur la pure forme. Le parti en prend acte et n'apporte pas de remarques complémentaires.

Le parti "Les Engagés" intégrera au mieux les observations proposées pour le prochain exercice.

Partie 1 – Aspects formels

Point 1.2

DéFI suit la numérotation du modèle de 2016 et joint en annexe au rapport financier les documents en question.

Réaction DéFI

DéFI prend bonne note de la recommandation de la Cour des comptes en matière de numérotation et d'utilisation du modèle de 2020.

Point 2.3

Chez DéFI, le texte introductif diffère du texte prévu dans le modèle.

Réaction DéFI

DéFI adaptera le modèle pour l'exercice 2022 en utilisant le modèle de 2020 (voir point 1.2). Le texte introductif sera adapté.

Point 4.2

Le numéro de l'article du statut relatif à l'objet social des asbl ou à l'objet social en tant que tel est accidentellement ou systématiquement omis.

Réaction DéFI

DéFI tiendra compte de l'observation afin d'y remédier dans le rapport de l'exercice 2022. L'objet social figure à l'article 3 des statuts pour les entités 1 et 2. L'article pour l'entité 3 figure bien dans le rapport financier.

VI. — REACTIES VAN DE POLITIEKE PARTIJEN

Financiële verslagen – boekjaar 2021 – reacties

De partijen N-VA, Groen, PS, MR, VB, cd&v, PVDA-PTB, Open Vld en Vooruit hebben geen opmerkingen geformuleerd.

Ecolo merkt op dat het rapport enkel formele opmerkingen bevat. De partij neemt er acte van en formuleert geen bijkomende opmerkingen.

De partij "Les Engagés" zal zo volledig mogelijk de voorgestelde opmerkingen opnemen in het volgende boekjaar.

Deel 1 – Vormelijke aspecten

Punt 1.2

DéFI volgt de nummering van het model van 2016 en voegt de betrokken documenten als bijlage bij het financieel verslag.

Reactie DéFI

DéFI neemt acte van de opmerking van het Rekenhof over de nummering en het gebruik van het model van 2020.

Punt 2.3

Bij de partij (DéFI) verschilt de inleidende tekst van de tekst voorzien in het model.

Reactie DéFI

DéFI zal het model voor het boekjaar 2022 aanpassen door het gebruik van het model van 2020 (zie punt 1.2). De inleidende tekst zal aangepast worden.

Punt 4.2

Het nummer van het artikel van het statuut in verband met het maatschappelijk doel van de vzw's of het maatschappelijk doel zelf wordt toevallig of systematisch niet vermeld.

Reactie DéFI

DéFI zal rekening houden met de opmerking om hieraan te verhelpen in het verslag voor boekjaar 2022. Het maatschappelijk doel wordt vermeld in artikel 3 van de statuten voor entiteiten 1 en 2. Het artikel voor entiteit 3 wordt wel vermeld in het financieel verslag.

Point 5.1

Réaction DéFI

DéFI tiendra compte de l'observation afin d'y remédier dans le rapport de l'exercice 2022.

Les points suivants sont des constats positifs qui n'amènent aucunes remarques: 7.3, 8.2, 9.3 en 11.1.

Partie 2 – Aspects financiers

Point 1.13 (DéFI)

Réaction DéFI

Les commentaires du point 1.13 n'appellent aucunes remarques.

Punt 5.1

Reactie DéFI

DéFI zal rekening houden met de opmerking om hieraan te verhelpen in het verslag voor boekjaar 2022.

De volgende punten zijn positieve bevindingen die geen aanleiding geven tot opmerkingen: 7.3, 8.2, 9.3 en 11.1.

Deel 2 – Financiële aspecten

Punt 1.13 DéFI

Reactie DéFI

De opmerkingen onder punt 1.13 geven geen aanleiding tot opmerkingen.